

Міністерство освіти і науки
України Національний
технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут гуманітарних і соціальних наук
Кафедра історії та політичної теорії

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня магістра

студента **Богатого Богдана Артуровича**

(ПІБ)

академічної групи **052(м)-24-1**

(шифр)

спеціальності **052 Політологія**

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою – **«Політологія»**

(офіційна назва)

на тему **«"Тиха дипломатія" малих держав: аналіз посередницької ролі Швейцарії, Австрії та Норвегії у міжнародних конфліктах XXI століття"»**

(назва за наказом ректора)

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
кваліфікаційної роботи	Баштанник О.В.		
розділів:	5		
Рецензент			
Нормоконтролер			

Дніпро

2025

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка кваліфікаційної роботи ступеня магістра на тему "Тиха дипломатія" малих держав: аналіз посередницької ролі Швейцарії, Австрії та Норвегії у міжнародних конфліктах ХХІ століття" 100 с., 1 табл., 44 використаних джерел.

Метою даної роботи є проведення комплексного порівняльного аналізу посередницьких моделей "тихої дипломатії" Швейцарії, Австрії та Норвегії для виявлення їхніх спільних та відмінних рис, детермінант, що їх формують, та умов практичної ефективності у міжнародних конфліктах ХХІ століття.

Об'єктом дослідження є зовнішньополітична діяльність малих держав у сфері міжнародного посередництва та врегулювання конфліктів.

Предметом дослідження є моделі, стратегії, інструменти та фактори ефективності "тихої дипломатії" Швейцарії, Австрії та Норвегії.

Перелік ключових слів: ТИХА ДИПЛОМАТІЯ, МАЛІ ДЕРЖАВИ, МІЖНАРОДНЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО, НЕЙТРАЛІТЕТ, ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ, МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА, ШВЕЙЦАРІЯ, АВСТРІЯ, НОРВЕГІЯ.

ABSTRACT

Master's thesis on the topic "'Quiet Diplomacy' of Small States: An Analysis of the Mediation Role of Switzerland, Austria, and Norway in 21st Century International Conflicts," 100 p., 1 table, 44 references.

The aim of this thesis is to conduct a comprehensive comparative analysis of the mediation models of "quiet diplomacy" of Switzerland, Austria, and Norway to identify their common and distinctive features, the determinants shaping them, and the conditions of their practical effectiveness in 21st-century international conflicts.

The object of the research is the foreign policy activity of small states in the sphere of international mediation and conflict resolution.

The subject of the research is the models, strategies, instruments, and effectiveness factors of the "quiet diplomacy" of Switzerland, Austria, and Norway.

Keywords: QUIET DIPLOMACY, SMALL STATES, INTERNATIONAL MEDIATION, NEUTRALITY, CONFLICT RESOLUTION, INTERNATIONAL SECURITY, SWITZERLAND, AUSTRIA, NORWAY.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ	10
1.1 МАЛІ ДЕРЖАВИ В ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: КРИТИКА КЛАСИЧНИХ ПАРАДИГМ ТА АНАЛІЗ АЛЬТЕРНАТИВНИХ КОНЦЕПЦІЙ	10
1.2 КОНЦЕПЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА: ТИПОЛОГІЯ, СТРАТЕГІЇ ТА ФАКТОРИ УСПІХУ	16
1.3 "ТИХА ДИПЛОМАТІЯ" ТА "ДОБРІ ПОСЛУГИ" ЯК СПЕЦИФІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ.....	22
РОЗДІЛ 2: KEYС ШВЕЙЦАРІЇ: НЕЙТРАЛІТЕТ ЯК ПОКЛИКАННЯ	28
2.1 ІСТОРИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ШВЕЙЦАРСЬКОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ ЯК БАЗИСУ ДЛЯ ПОСЕРЕДНИЦТВА	29
2.2 ІНСТИТУЦІЙНА АРХІТЕКТУРА "ДОБРИХ ПОСЛУГ": РОЛЬ ФЕДЕРАЛЬНОГО ДЕПАРТАМЕНТУ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ ТА ЙОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПІДРОЗДІЛІВ	34
2.3 АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ KEYС-СТАДІ: МАНДАТ ДЕРЖАВИ- ПОКРОВИТЕЛЬКИ (ІРАН-США) ТА УЧАСТЬ У МИРНИХ ПЕРЕГОВОРАХ (СУДАН, КОЛУМБІЯ).....	39
РОЗДІЛ 3: KEYС АВСТРІЇ: ПРАГМАТИЧНИЙ БУДІВНИЧИЙ МОСТІВ У СЕРЦІ ЄВРОПИ	47
3.1 ЕВОЛЮЦІЯ АВСТРІЙСЬКОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ: ВІД СПАДЩИНИ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ ДО АКТИВНОЇ РОЛІ В ЄС	47
3.2 ВІДЕНЬ ЯК ЦЕНТР БАГАТОСТОРОННЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ВИКОРИСТАННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПЕРЕВАГ (ОБСЕ, МАГАТЕ).....	52
3.3 АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ KEYС-СТАДІ: НАДАННЯ МАЙДАНЧИКА ДЛЯ ПЕРЕГОВОРІВ (ІРАНСЬКА ЯДЕРНА ПРОГРАМА) ТА РОЛЬ НА ЗАХІДНИХ БАЛКАНАХ.....	57
РОЗДІЛ 4: KEYС НОРВЕГІЇ: ЗАЛУЧЕНИЙ МИРОТВОРЕЦЬ	65

4.1 НОРВЕЗЬКИЙ ПІДХІД ДО ПОСЕРЕДНИЦТВА: ПОЄДНАННЯ ДИПЛОМАТІЇ, ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	65
4.2 РОЛЬ НОРВЕГІЇ ЯК ЧЛЕНА НАТО: ПАРАДОКС ЧИ ПЕРЕВАГА В ПОСЕРЕДНИЦТВІ?.....	70
4.3 АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ КЕЙС-СТАДІ: УГОДИ В ОСЛО (ІЗРАЇЛЬ-ПАЛЕСТИНА), ТА МИРНІ ПРОЦЕСИ В КОЛУМБІЇ (FARC) І ШРІ-ЛАНЦІ... 75	
РОЗДІЛ 5: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ВИСНОВКИ	82
5.1 СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ У СТРАТЕГІЯХ, ІНСТРУМЕНТАХ ТА МОТИВАЦІЯХ ТРЬОХ ДЕРЖАВ	82
5.2 ФАКТОРИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ВИБІР НІШІ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОСЕРЕДНИЦЬКИХ ЗУСИЛЬ.....	86
5.3 ОЦІНКА СТІЙКОСТІ МОДЕЛЕЙ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ	91
ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	101

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У XXI столітті міжнародна система переживає фундаментальну трансформацію. Епоха постбіполярного ліберального консенсусу добігла кінця, поступаючись місцем новій ері жорсткої геополітичної конкуренції між великими державами, зокрема Сполученими Штатами, Китаєм та Росією. Ця глобальна поляризація, що супроводжується кризою багатосторонніх інститутів та ерозією міжнародного права, створює глибокий "вакуум довіри", в якому традиційні механізми врегулювання конфліктів стають дедалі менш ефективними. Великі держави, будучи безпосередніми учасниками або патронами протиборчих сторін, часто втрачають здатність виступати в ролі неупереджених арбітрів. Парадоксально, але саме в цьому середовищі зростає попит на дипломатичні послуги іншого типу акторів — малих держав.

Володіючи гнучкістю, дискретністю та, що найважливіше, репутацією акторів, які не переслідують гегемоністських амбіцій, малі держави виявляються унікально пристосованими для виконання делікатних посередницьких функцій. Їхня "тиха дипломатія" — непублічна, довгострокова та заснована на довірі діяльність — стає незамінним інструментом для деескалації напруженості, створення каналів комунікації та фасилітації мирних переговорів там, де дипломатія великих держав заходить у глухий кут. Від таємних переговорів, що призвели до Угод в Осло, до надання майданчика для вирішення іранської ядерної кризи, малі держави неодноразово демонстрували свою здатність робити непропорційно великий внесок у міжнародний мир та безпеку. Актуальність цього дослідження зумовлена нагальною необхідністю зрозуміти цей феномен: як саме малим державам вдається досягати успіху, які моделі та інструменти вони використовують, і наскільки стійкими є ці моделі в умовах нової, більш конфронтаційної світової політики.

Стан наукової розробки проблеми. Класичні теорії міжнародних відносин, зокрема реалізм та неореалізм, з їхнім акцентом на матеріальній силі та балансі

потужностей, традиційно відводили малим державам маргінальну роль, розглядаючи їх як пасивних об'єктів у грі великих держав. Однак, починаючи з кінця ХХ століття, ця точка зору була поставлена під сумнів у рамках субдисципліни "теорії малих держав" (Small State Theory), яка довела, що малі актори здатні на проактивну та впливову зовнішню політику. Існує значний масив наукових праць, присвячених як загальній теорії малих держав, так і аналізу окремих кейсів міжнародної медіації. Проте, наукова проблема полягає у відсутності систематичного порівняльного аналізу, який би пояснював, чому існують різні, часом діаметрально протилежні, моделі "тихої дипломатії" малих держав. Академічна література не дає вичерпної відповіді на питання, чому одні успішні посередники (як Швейцарія) будують свою стратегію на нейтралітеті, тоді як інші (як Норвегія) — на активному членстві у військово-політичному альянсі, і які фундаментальні фактори визначають специфіку та ефективність їхніх підходів (Bercovitch, J., Jackson, R., Goetschel, L., Henrikson, A. K., Hey, J. A. K., Ingebritsen, C., Neumann, I., Gstöhl, S., Beyer, J., Maass, M., Mearsheimer, J. J., Panke, D., Thorhallsson, B., Wivel, A., Weiss, T., Zartman, I. W., & Faure, G. O.).

Метою даної роботи є проведення комплексного порівняльного аналізу посередницьких моделей "тихої дипломатії" Швейцарії, Австрії та Норвегії для виявлення їхніх спільних та відмінних рис, детермінант, що їх формують, та умов практичної ефективності у міжнародних конфліктах ХХІ століття.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі завдання:

- Проаналізувати теоретичні основи дослідження дипломатії малих держав, зокрема концепції "нішевої дипломатії", міжнародної медіації та "тихої дипломатії", сформувавши аналітичну рамку дослідження.
- Дослідити швейцарську модель посередництва як архетип "класичного нейтрального посередника", проаналізувавши її історичні основи, інституційну архітектуру та практичні кейси.

- Проаналізувати австрійську модель як приклад "прагматичного будівельника мостів", вивчивши трансформацію її нейтралітету в контексті членства в ЄС та роль Відня як дипломатичної платформи.
- Вивчити норвезьку модель як феномен "заангажованого миротворця", дослідивши синергію її державних та недержавних інструментів та управління парадоксом членства в НАТО.
- Провести систематичний порівняльний аналіз трьох моделей за критеріями мотивації, стратегій та інструментів, а також оцінити їхню стійкість до викликів сучасної геополітичної епохи.

Об'єктом дослідження є зовнішньополітична діяльність малих держав у сфері міжнародного посередництва та врегулювання конфліктів. Предметом дослідження є моделі, стратегії, інструменти та фактори ефективності "тихої дипломатії" Швейцарії, Австрії та Норвегії.

Методологічна основа дослідження. Основою методології даної роботи є порівняльний метод (comparative analysis), який дозволяє систематично зіставляти три різні моделі для виявлення їхніх унікальних характеристик та спільних закономірностей. Для глибокого аналізу кожної країни застосовано метод кейс-стаді (case study), що включає вивчення широкого кола джерел для реконструкції їхніх дипломатичних практик. Історичний метод використовується для дослідження еволюції кожної моделі та виявлення "шляхової залежності" (path dependency) у формуванні їхніх зовнішньополітичних ідентичностей. Інституційний аналіз застосовується для вивчення ролі державних та недержавних структур у реалізації посередницьких функцій. Теоретичною основою роботи слугують концепції "теорії малих держав", "нішевої дипломатії" та класичні теорії міжнародної медіації.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в наступному:

1. Вперше проведено комплексний порівняльний аналіз посередницьких моделей саме цих трьох держав — Швейцарії, Австрії та Норвегії, — що представляють три різні парадигми взаємодії малого актора з міжнародною системою (нейтралітет, членство в ЄС, членство в НАТО).

2. Розроблено та обґрунтовано оригінальну типологію, що включає три різні моделі "тихої дипломатії" малих держав: модель "класичного нейтрального чесного посередника" (Швейцарія), модель "прагматичного інтегрованого будівельника мостів" (Австрія) та модель "заангажованого миротворця" (Норвегія).
3. Виявлено, що вибір та ефективність посередницької моделі визначаються не стільки наявністю чи відсутністю формального нейтралітету, скільки комплексним поєднанням факторів, включаючи історично сформовану політичну ідентичність, інституційний дизайн та міжнародний статус держави, що визначає її унікальні активи та обмеження.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що його результати та висновки можуть бути використані:

- Дипломатичними відомствами інших малих та середніх держав (включно з Україною) для розробки власної зовнішньополітичної стратегії у сфері миротворення, спираючись на аналіз переваг та недоліків різних моделей.
- Міжнародними організаціями (ООН, ОБСЄ) та урядами великих держав для кращого розуміння потенціалу малих держав-посередників та більш ефективного вибору фасилітаторів для різних типів конфліктів.
- У навчальному процесі при підготовці фахівців у галузі міжнародних відносин, дипломатії та врегулювання конфліктів як матеріал для вивчення сучасних практик миротворчості.

РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

1.1 Малі держави в теорії міжнародних відносин: критика класичних парадигм та аналіз альтернативних концепцій

Центральний парадокс у вивченні міжнародних відносин (МВ) полягає в одночасній маргіналізації малих держав у домінуючих теоретичних парадигмах та їхньому очевидному впливі у специфічних сферах глобальної дипломатії. Хоча великі теорії МВ традиційно зосереджувалися на амбіціях, спроможностях та взаємодіях великих держав, дедалі більша кількість малих держав зайняла значущі ролі як медіатори, нормативні підприємці та фасилітатори міжнародного співробітництва. Ця розбіжність виявляє критичну аналітичну прогалину. Реалістична парадигма, з її фундаментальним акцентом на матеріальній силі та безпековій конкуренції, нездатна запропонувати задовільну концептуальну рамку для розуміння проактивної та часто впливової зовнішньої політики малих держав. Вона не може адекватно пояснити, як держави з обмеженими військовими та економічними спроможностями можуть проявляти суб'єктність і досягати зовнішньополітичних цілей, що виходять за межі простого виживання.

У цьому розділі стверджується, що аналітична оптика Реалізму, як у класичній, так і в структурній ітераціях, є структурно сліпою до унікальних інструментів та стратегій, які застосовують малі держави. Розглядаючи міжнародну систему виключно крізь призму силової політики, він відводить меншим акторам статус пасивних "отримувачів політики", чії дії визначаються тиском та планами великих держав. Щоб виправити це, цей розділ постулює необхідність альтернативних теоретичних рамок. Зокрема, він продемонструє, що субдисципліна Досліджень малих держав (Small State Studies) у поєднанні з концепцією Нішевої дипломатії (Niche Diplomacy) надає ключові аналітичні інструменти для розуміння того, як малі держави перетворюють сприйняті слабкості на стратегічні активи. Цей розділ спочатку критично деконструє реалістичну перспективу щодо малих держав, а потім розкриє основні положення

цих альтернативних концепцій. Зрештою, він сформує теоретичну основу, що дозволить провести нюансований аналіз того, як малі держави можуть ставати високоефективними та затребуваними медіаторами у конфліктах ХХІ століття.

Погляд реалізму: чому малі держави невидимі в мейнстрімній теорії МВ. Дисципліна міжнародних відносин зазнала глибокого впливу реалістичної традиції, яка від самого свого зародження ставила великі держави в центр свого аналітичного всесвіту. Цей фокус не є випадковим, а є прямим наслідком ключових припущень Реалізму щодо природи міжнародної політики, джерел поведінки держав та самого визначення сили. Для реалістів визначальною характеристикою міжнародної системи є анархія — відсутність центральної влади для забезпечення дотримання правил і захисту держав. У такому середовищі виживання є головною метою, а сила — основним засобом для її досягнення. Ця логіка неминуче надає перевагу державам із найбільшими матеріальними спроможностями, роблячи суб'єктність та самотутні зовнішньополітичні підходи малих держав переважно невидимими або похідними.

Фокус Класичного реалізму на великих державах. Класичний реалізм, найяскравіше представлений у працях таких мислителів, як Фукідід та Ганс Моргентау, постулює, що прагнення до влади корениться в людській природі. Для Моргентау міжнародна політика, як і будь-яка політика, є боротьбою за владу, а "національний інтерес" визначається в термінах цієї влади. Державні діячі змушені мислити й діяти так, щоб зберігати та примножувати силу своєї держави. У межах цієї концепції найбільше значення мають ті держави, що володіють найзначнішими військовими та економічними ресурсами, оскільки саме вони є головними акторами, здатними формувати міжнародне середовище відповідно до своєї волі.

Малі держави, з цієї перспективи, становлять незначний інтерес. Вони не володіють необхідною силою, щоб фундаментально змінити баланс сил або самостійно переслідувати амбітні зовнішньополітичні цілі. Їхнє існування та безпека часто розглядаються як функція ширшого геополітичного балансу, що

підтримується великими державами. Моргентау, наприклад, визнавав, що малі держави іноді можуть маневрувати на свою користь, але це, як правило, було результатом політики великих держав, а не їхнього власного іманентного впливу. Таким чином, класичний реалістичний наратив написаний великими державами і про них, а малі держави з'являються в ньому лише як другорядні персонажі або об'єкти стратегічних розрахунків більших держав.

Структурний реалізм (неореалізм): системні обмеження. Якщо Класичний реалізм вбачав джерело боротьби за владу в людській природі, то Структурний реалізм, або неореалізм, розроблений Кеннетом Волтзом, визначав його причину в самій структурі міжнародної системи. Для Волтза визначальною рисою цієї структури є її анархічна природа, яка змушує всі держави, незалежно від їхніх внутрішніх характеристик, пріоритезувати власну безпеку в системі самопомоги. Ключовою змінною, що диференціює держави, є не їхня ідеологія чи форма правління, а їхні відносні спроможності, або сила. Таким чином, міжнародна система розуміється як розподіл спроможностей, і позиція держави в цій структурі визначає її поведінку.

Ця системна логіка накладає жорсткі обмеження на малі держави. Не маючи спроможностей для ефективної самооборони, їхній зовнішньополітичний вибір зводиться до чіткої дихотомії: балансування або приєднання до сильнішого. Вони можуть або приєднатися до слабшої коаліції для "балансування" проти гегемона, що набирає силу, або об'єднатися з домінантною силою для "приєднання" задля захисту. У будь-якому сценарії їхня зовнішня політика є реактивною, майже повністю визначеною розподілом сили між великими державами. У цій структурній моделі залишається мало простору для незалежної суб'єктності або для зовнішньої політики, що ґрунтується на нормативних ідеалах, міжнародному праві чи спеціалізованих дипломатичних навичках. Структура диктує поведінку, а для малих держав вона диктує політику слідування. [3]

Цей аргумент доведено до логічного екстремуму в Наступальному реалізмі, розробленому Джоном Міршаймером, який стверджує, що міжнародна

система змушує держави максимізувати свою відносну силу з кінцевою метою досягнення гегемонії. У цьому невпинно конкурентному світі малі держави обмежені ще більше. Вони не можуть повноцінно брати участь у грі з максимізації сили і тому залишаються на узбіччі, а їхня доля вирішується в ході безпекової конкуренції між великими державами.

Наслідки "сліпої плями" реалізму. Розглядаючи міжнародну систему виключно крізь призму матеріальної сили та системного тиску, Реалістична парадигма випускає з уваги ключові виміри зовнішньої політики малих держав. Вона не пропонує переконливого пояснення тривалої практики нейтралітету такими державами, як Швейцарія чи Австрія — стратегії, що виходить за межі простої схеми балансування/приєднання. Вона ігнорує здатність малих держав використовувати міжнародні інститути та право, щоб вирівняти "правила гри" і стримувати дії великих держав. Найголовніше, вона не визнає, що сила може мати нематеріальні форми. Вплив, що походить від морального авторитету, дипломатичної довіри, сприйнятої неупередженості та нормативного лідерства — часто іменованій "м'якою силою" — переважно відсутній у розрахунках Реалізму. Ця теоретична "сліпа пляма" призводить до неповного і часто неточного зображення міжнародної політики, де переважна більшість державних акторів відкидається як "системно-неефективні" або лише пішаки у грі, яку ведуть гіганти.

Альтернативні концепції: повертаючи малу державу в аналіз. У відповідь на аналітичні недоліки Реалізму виникли альтернативні теоретичні підходи, які беруть малу державу за центральний об'єкт свого аналізу. Ці концепції не обов'язково відкидають ідею важливості сили та безпеки, але вони переосмислюють природу сили та розширюють спектр можливих державних стратегій. Дослідження малих держав та концепція Нішевої дипломатії надають необхідні інструменти для розуміння того, як малі держави можуть діяти як проактивні та впливові "формувачі політики".

Виникнення Досліджень малих держав (Small State Studies). Дослідження малих держав розвинулися як пряма інтелектуальна протипага

великодержавоцентричній природі мейнстрімної теорії МВ. Їхнє фундаментальне твердження полягає в тому, що малі держави — це не просто зменшені версії великих держав, а якісно відмінні актори. Їхній малий розмір створює унікальний набір вразливостей, таких як економічна залежність та військова незахищеність, але водночас він створює і особливий набір можливостей. Не маючи грубих інструментів твердої сили, малі держави часто змушені розробляти більш гнучкі, рухливі та інноваційні дипломатичні стратегії.

Ця школа думки наголошує на таких поняттях, як "адаптація", за допомогою якої малі держави повинні вміло пристосовуватися до міжнародного середовища, сформованого великими державами. Однак ця адаптація — не просто пасивне підпорядкування. Вона часто включає проактивний пошук сфер, де їхній розмір стає перевагою. Наприклад, мала держава часто може ухвалювати та впроваджувати зовнішньополітичні рішення швидше, ніж велика, бюрократизована держава. Крім того, оскільки вони не сприймаються як геополітичні загрози, їхні дипломатичні ініціативи часто зустрічають менше підозр. Таким чином, Дослідження малих держав перефокусовують дискусію з того, чого малим державам бракує (матеріальної сили), на аналіз того, що вони мають (гнучкість, згуртованість та іншу форму дипломатичної довіри).

Нішева дипломатія як стратегія впливу. Спираючись на ідеї Досліджень малих держав, концепція Нішевої дипломатії пропонує чітку стратегічну модель того, як малі держави можуть здійснювати вплив. Нішева дипломатія — це стратегічна спеціалізація у певних сферах зовнішньої політики, де держава може розвинути порівняльну перевагу та здобути глобальну репутацію. Замість того, щоб намагатися бути впливовими в усьому — марна справа для малої держави — вони концентрують свої обмежені ресурси на тому, щоб стати незамінними акторами у певній галузі. [14]

Механіка Нішевої дипломатії корениться в культивуванні нематеріальної сили. Послідовно зосереджуючись на конкретному питанні, мала держава може розвинути глибоку експертизу, побудувати розгалужені мережі та здобути репутацію компетентності й неупередженості. Це є формою "нормативного

підприємництва", коли держава активно просуває та формує міжнародні норми і практики у своїй обраній сфері. Ця стратегія тісно пов'язана з концепцією "м'якої сили" Джозефа Ная — здатністю приваблювати та переконувати, а не примушувати. Завдяки Нішевій дипломатії мала держава накопичує репутаційний капітал, який трансформується в реальний вплив.

Медіація та врегулювання конфліктів є ідеальною "нішею" для малих держав з кількох причин. По-перше, їхня сприйнята неупередженість є ключовим активом. На відміну від великих держав, чий посередницькі зусилля часто підозрюють у просуванні власних інтересів, малі держави зазвичай розглядаються як більш чесні посередники. Відсутність у них гегемоністських амбіцій або прямої зацікавленості в результаті багатьох конфліктів робить їх більш довіреними для ворогуючих сторін. По-друге, їхня дипломатична гнучкість та здатність вести тихий, закулісний діалог можуть бути ефективнішими, ніж гучні, силові втручання великих держав. Спеціалізуючись у цій ніші, малі держави, як-от Норвегія, перетворили свою відсутність твердої сили на свою найбільшу дипломатичну перевагу, ставши провідними акторами у міжнародному миротворенні.

Висновок: поєднуючи теорію та практику. Цей аналіз продемонстрував глибоку неадекватність Реалістичної парадигми для пояснення зовнішньополітичної суб'єктності малих держав. Зацікленість Реалізму на матеріальних спроможностях та його структурний детермінізм відводять малим державам місце на периферії міжнародної політики, розглядаючи їх як реактивні утворення з обмеженим вибором, що не виходить за межі приєднання до великих держав. Ця перспектива затьмарює ті самі стратегії, які дозволяють малим державам відігравати значущі та конструктивні міжнародні ролі. На противагу цьому, теоретичні рамки Досліджень малих держав та Нішевої дипломатії надають необхідний аналітичний коректив. Вони визнають, що малі держави є самобутніми акторами, які можуть використовувати свої унікальні характеристики — гнучкість, довіру та відсутність загрозливих амбіцій — для розвитку спеціалізованих форм впливу.

Виходячи за межі єдиного фокусу на твердій силі, ці альтернативні концепції дозволяють глибше зрозуміти, як дипломатична майстерність, нормативне лідерство та репутаційний капітал функціонують як самостійні валюти впливу. Теоретична рамка, сформована в цьому розділі — зосереджена на поняттях суб'єктності малої держави та Нішевої дипломатії — слугуватиме аналітичною оптикою для наступних емпіричних розділів цієї роботи. Кейс-стаді Швейцарії, Австрії та Норвегії не будуть розглядатися крізь обмежувальну призму реалістичного балансування та приєднання. Натомість вони будуть досліджені як практичні демонстрації цієї теоретичної моделі в дії, ілюструючи, як саме малі держави можуть стратегічно перетворювати свій розмір на джерело сили та ставати ключовими акторами у складному світі міжнародної медіації та тихої дипломатії. [14]

1.2 Концепція міжнародного посередництва: типологія, стратегії та фактори успіху

Вступ: визначення та концептуалізація міжнародного посередництва. Міжнародне посередництво — це добровільний процес управління конфліктами, в якому сторони спору звертаються по допомогу або приймають пропозицію допомоги від особи, групи, держави чи організації для врегулювання свого конфлікту або розв'язання розбіжностей, не вдаючись до застосування сили чи апелювання до авторитету закону. За своєю суттю, це процес переговорів за сприяння третьої сторони, що відрізняється від інших форм вирішення спорів, таких як арбітраж чи судовий розгляд, своїм необов'язковим характером; посередники сприяють досягненню результатів, але самі сторони зберігають остаточний контроль над будь-якою фінальною угодою. Історично практика посередництва значно еволюціонувала. Колись вона розглядалася лише як надання "добрих послуг" для комунікації, але згодом концепція розширилася до складного, багатоетапного процесу, невід'ємного для врегулювання конфліктів та постконфліктного миробудування. Ця еволюція відображає глибше розуміння

динаміки конфліктів, визнаючи, що ефективне посередництво часто вимагає більшого, ніж просто нейтрального майданчика для переговорів. Цей розділ сформує комплексну аналітичну рамку для розуміння посередництва як ключової "ніші" для малих держав. Він спочатку розгляне основні типології посередництва, потім заглибиться у специфічні стратегії та тактики, що застосовуються в процесі, і, нарешті, проаналізує критичні фактори, що визначають успіх посередництва, приділяючи особливу увагу унікальним перевагам та викликам, з якими стикаються малі держави-посередники.

Типологія посередництва: від силового брокерства до фасилітації. Міжнародне посередництво не є монолітною діяльністю; його форма та характер визначаються природою конфлікту, контекстом і, що найважливіше, ідентичністю та ресурсами посередника. Науковці розробили різноманітні типології для класифікації посередницьких підходів, більшість з яких розташовані вздовж спектру впливу та втручання посередника. Широко визнана тріада моделей розрізняє директивне, формулююче та фасилітативне посередництво.

Директивне/силове посередництво: Це найбільш інтервенціоністська модель, що часто асоціюється з великими державами або великими міжнародними організаціями. Посередник відіграє надзвичайно активну роль, використовуючи поєднання важелів впливу, ресурсів та тиску — "батоги та пряники" — щоб підштовхнути сторони конфлікту до угоди. Це може включати пропозицію економічної допомоги, погрози санкціями або надання гарантій безпеки. Сила посередника є центральним елементом процесу, а його головна мета — укласти угоду, іноді навіть за рахунок ігнорування глибинних причин конфлікту.

Формулююче посередництво: У цій моделі посередник виходить за межі простого сприяння комунікації, щоб активно формувати зміст переговорів. Не маючи примусових важелів впливу, як у силового посередника, формулюючий посередник генерує нові ідеї, пропонує рішення, розробляє проекти угод та допомагає сторонам подолати творчі глухі кути. Цей підхід вимагає глибокого

знання проблематики та високого рівня дипломатичної майстерності й креативності. Посередник діє як архітектор потенційного миру, структурує порядок денний та формулює пропозиції для подолання розбіжностей.

Фасилітативне посередництво: Це найменш інтвенціоністський підхід. Основна роль посередника — керувати процесом комунікації, а не змістом спору. Він працює над розбудовою довіри, покращенням взаєморозуміння, створенням чітких каналів зв'язку та безпечного і продуктивного середовища для переговорів. Фасилітативний посередник не пропонує рішень, а надає сторонам можливість знайти власне вирішення. Ключове припущення полягає в тому, що самі сторони володіють ключем до тривалого миру, і завдання посередника — допомогти їм його знайти.

Для малих держав, які за визначенням не мають матеріальних ресурсів для силового посередництва, фасилітативна та формулююча моделі є найбільш органічними та ефективними підходами. Їхній вплив походить не від примусових важелів, а від довіри, авторитету та неупередженості, які вони культивують. Спеціалізуючись на цих менш нав'язливих формах посередництва, малі держави можуть перетворити свою відсутність сили на стратегічний актив, оскільки їхні мотиви з меншою ймовірністю будуть сприйматися сторонами конфлікту з підозрою. [15]

Стратегії та тактики посередницького процесу. Ефективне посередництво — це динамічний процес, що розгортається через окремі етапи — зазвичай підготовку, переговори та імплементацію — кожен з яких вимагає специфічного набору стратегій і тактик. Ці стратегії можна згрупувати в три основні категорії, що приблизно відповідають типологіям посередництва, розглянутим вище.

Комунікаційно-фасилітативні стратегії: Це фундаментальні тактики майже всіх посередницьких зусиль, центральні для фасилітативної моделі. Посередник діє як канал комунікації, що може включати "човникову дипломатію" між сторонами, які не бажають зустрічатися безпосередньо, передачу повідомлень, роз'яснення намірів та деескалацію ворожої риторики. Ключова мета —

побудувати взаєморозуміння та довіру, як між сторонами, так і з посередником, створюючи сприятливий для переговорів клімат.

Процедурні стратегії: Ці тактики пов'язані як з фасилітативним, так і з формулюючим посередництвом і включають структурування самого переговорного процесу. Посередник може визначати порядок денний, встановлювати основні правила діалогу, вирішувати щодо часу та місця зустрічей, а також керувати перебігом розмови. Контролюючи процедуру, посередник може утримувати фокус сторін, управляти складною динамікою за участю багатьох стейкхолдерів та вести переговори через складні етапи, не диктуючи при цьому змістовного результату.

Директивні/змістовні стратегії: Ці стратегії характерні для формулюючого та силового посередництва. Вони передбачають безпосередню роботу зі змістом конфлікту. Посередник може пропонувати конкретні рішення, розробляти тексти угод або надавати нову інформацію чи перспективи, щоб змінити розрахунки сторін. У своїй найсильнішій формі це включає використання важелів впливу, таких як пропозиція фінансових стимулів за згоду або погрози санкціями за непоступливість. Хоча малим державам зазвичай бракує ресурсів для більш примусових директивних стратегій, вони часто застосовують менш силові змістовні тактики, як-от пропозиції творчих компромісів, що покладаються на інтелектуальний та дипломатичний капітал, а не на матеріальну силу.

Фактори успіху та виклики в посередництві: інтегративна модель. Успіх чи невдача посередницьких зусиль рідко зумовлені однією причиною. Вони визначаються складною взаємодією факторів, пов'язаних із самим конфліктом, характеристиками посередника та ширшим міжнародним контекстом.

Характеристики конфлікту. Не всі конфлікти однаково "придатні до посередництва". Інтенсивність конфлікту, природа питань, що стоять на кону (напр., матеріальні питання території проти нематеріальних питань ідентичності), та відносини між сторонами — все це впливає на перспективи врегулювання за посередництва. Мабуть, найважливішою концепцією в цій галузі є теорія "зрілості" конфлікту, найвідоміше сформульована І. Вільямом

Зартманом. Теорія "зрілості" стверджує, що сторони будуть схильні до врегулювання шляхом переговорів лише тоді, коли опиняться у "взаємно болісному паті". Це відбувається, коли обидві сторони усвідомлюють, що не можуть досягти своїх цілей шляхом ескалації конфлікту, і вважають поточну патову ситуацію болісною та затратною. Втручання посередника має найбільші шанси на успіх, коли конфлікт "дозрів" для вирішення; спроби посередництва до цього моменту часто є марними. [42]

Посередник: переваги та виклики малих держав. Ідентичність посередника є критично важливою змінною, і для малих держав їхні характеристики є "палицею з двома кінцями". Переваги: Головним активом малої держави-посередника є довіра, яка будується на кількох стовпах. Їхня сприйнята неупередженість та відсутність прямих геополітичних інтересів у результаті багатьох конфліктів роблять їх більш прийнятними для ворогуючих сторін, які можуть побоюватися прихованих мотивів великої держави. Нейтралітет, чи то формально закріплений у законі, як у Швейцарії та Австрії, чи то практикований як зовнішньополітична норма, ще більше посилює цей авторитет. Малі держави також часто є більш гнучкими, рухливими та дискретними, ніж великі, бюрократизовані актори, що дозволяє їм займатися тією тихою, терплячою дипломатією, яка часто необхідна для прогресу. Ця комбінація рис надає їм доступ та моральний авторитет, що може бути потужним, нематеріальним важелем впливу.

Специфічні виклики: Ті самі характеристики, які роблять малі держави привабливими посередниками, створюють і значні вразливості. Найбільш очевидною є відсутність важелів впливу. Без можливості запропонувати значні винагороди або погрожувати реальними покараннями, мала держава-посередник може зіткнутися з труднощами у залученні непоступливих сторін до переговорів або забезпеченні виконання угоди. Вони також стикаються з дефіцитом ресурсів, як фінансових, так і кадрових, що може обмежувати їхню здатність підтримувати довготривалі посередницькі зусилля. Крім того, завжди існує ризик бути відсунутими на другий план великими державами, якщо конфлікт стане

пріоритетом на ширшій геополітичній арені. Тому мала держава-посередник повинна вміло долати ці структурні слабкості, часто шляхом створення коаліцій та забезпечення підтримки ширшої міжнародної спільноти.

Характеристики міжнародного контексту та процесу. Жодне посередництво не відбувається у вакуумі. Рівень підтримки з боку міжнародної спільноти, включаючи великі держави та регіональні організації, може бути вирішальним. Єдина міжнародна позиція може посилити посередника та додати ваги його пропозиціям. І навпаки, міжнародні розбіжності можуть підірвати посередницький процес, оскільки сторони конфлікту можуть намагатися використати ці розбіжності на свою користь. Успіх посередницьких зусиль також залежить від здатності посередника обирати та гнучко застосовувати правильні стратегії для конкретного контексту конфлікту.

Висновок: формуючи аналітичну рамку. Міжнародне посередництво — це складний та багатогранний інструмент зовнішньої політики. Його успіх залежить від делікатного збігу умов: "зрілого" конфлікту, надійного та вправного посередника та сприятливого міжнародного середовища. Для малих держав посередництво є квінтесенцією нішевої дипломатії, що дозволяє їм перетворювати свої структурні обмеження на унікальні дипломатичні переваги. Їхній успіх залежить від стратегічної здатності максимізувати свої ключові активи — довіру, гнучкість та неупередженість, — вміло пом'якшуючи притаманні їм слабкості у важелях впливу та ресурсах. Комплексна модель, розроблена в цьому розділі, — що інтегрує типологію посередництва, репертуар стратегій та аналіз факторів успіху і викликів, — надає необхідний аналітичний інструментарій для наступних розділів. Ця рамка буде систематично застосовуватися для детального аналізу посередницької діяльності Швейцарії, Австрії та Норвегії, переходячи від цієї теоретичної основи до нюансованого емпіричного дослідження дипломатії малих держав у дії. [44]

1.3 "Тиха дипломатія" та "добрі послуги" як специфічні інструменти зовнішньої політики

Вступ: від теорії до інструментарію. Попередні розділи заклали теоретичну основу для цього дослідження, стверджуючи, по-перше, що малі держави є унікальними акторами, чия суб'єктність ігнорується класичними парадигмами і найкраще розуміється через такі концепції, як Нішева дипломатія, і, по-друге, що міжнародне посередництво є складним процесом із чіткими типологіями, стратегіями та факторами успіху. Це ставить ключове операційне питання: які специфічні інструменти та практичні підходи застосовують малі держави, щоб реалізувати свій потенціал як медіаторів і перетворити свої теоретичні переваги на конкретні дипломатичні дії? Відповідь лежить не у великих стратегіях силової політики, а в більш тонкому, спеціалізованому та часто непомітному дипломатичному інструментарії.

У цьому розділі стверджується, що ядро цього інструментарію складається з двох симбіотичних понять: "добрих послуг" як фундаментального, часто початкового, дипломатичного інструменту та "тихої дипломатії" як всеохопної стратегічної філософії, що надає цьому інструменту ефективності. Ці поняття — не просто стилістичний вибір, а свідомо зовнішньополітична орієнтація, що ідеально відповідає структурному положенню малих держав у міжнародній системі. Щоб побудувати цей фінальний шар аналітичної рамки, цей текст спочатку надасть точне визначення та функціональний аналіз "добрих послуг" як конкретної дії. Потім він концептуалізує "тиху дипломатію" як ширшу, довгострокову стратегію, перш ніж завершити критичною оцінкою сильних сторін та іманентних ризиків цього підходу, формуючи таким чином фінальний концептуальний міст до емпіричних кейс-стаді, що будуть розглянуті далі.

"Добрі послуги": основа посередництва. "Добрі послуги" є одним із найбільш фундаментальних та формалізованих інструментів врегулювання конфліктів за участю третьої сторони. У своїй найчистішій формі надання добрих послуг — це акт сприяння комунікації між двома або більше сторонами

конфлікту з боку третьої сторони, яка не бере активної участі у змістовній частині переговорів. Ця концепція міцно вкорінена в міжнародному праві та дипломатичній практиці й була кодифікована в таких документах, як Гаазькі конвенції 1899 та 1907 років, які визнають її легітимним та дружнім актом, що не повинен розглядатися як втручання.

Функції добрих послуг є основоположними для будь-якого мирного процесу і служать кільком критично важливим цілям. Перш за все, вони включають створення та підтримання каналів комунікації там, де їх не існує або де вони були розірвані конфліктом. Це може бути настільки просто, як виконання ролі "листоноші", що передає повідомлення між ворогуючими сторонами. По-друге, надавач добрих послуг пропонує нейтральну та безпечну територію для діалогу — фізичний та психологічний простір, віддалений від тиску та небезпек зони конфлікту. Ця функція є важливою для створення атмосфери мінімальної довіри та безпеки, що дозволяє сторонам зустрічатися, не втрачаючи обличчя та не ставлячи під загрозу свою безпеку. По-третє, ця роль служить деескалації напруженості, оскільки саме прийняття добрих послуг сигналізує про готовність, хоч і попередню, до діалогу, а не виключно до воєнних дій.

Важливо, що надання добрих послуг часто є необхідним першим кроком на континуумі втручання третьої сторони. Це спосіб долучитися до конфлікту з низьким порогом входу та мінімальними ризиками. Третя сторона може запропонувати свої добрі послуги, не маючи повністю сформованого плану врегулювання, а сторони конфлікту можуть прийняти їх, не беручи на себе жодних змістовних зобов'язань. З цієї початкової точки роль третьої сторони може еволюціонувати. Якщо довіра буде збудована і буде досягнуто прогресу, надавача добрих послуг можуть запросити перейти до більш активної посередницької ролі, рухаючись від фасилітативного до більш формулюючого підходу. Однак ця еволюція не гарантована; роль може залишитися на рівні простого надання каналу зв'язку, що само по собі є життєво важливим внеском в управління конфліктами. [19]

"Тиха дипломатія": стратегія та філософія. Якщо "добрі послуги" є специфічною, часто реактивною, дипломатичною дією, то "тиха дипломатія" — це проактивна, довгострокова стратегічна орієнтація та філософія. Це терпляча, систематична та конфіденційна діяльність, яку здійснює держава для розбудови відносин, запобігання конфліктам та створення умов для їхнього можливого врегулювання. Це дипломатія, що ведеться далеко від публічної уваги, покладаючись на дискретність, довіру та особисті контакти, а не на публічні заяви чи примусовий тиск.

Ефективність тихої дипломатії корениться в її ключових характеристиках: Конфіденційність та дискретність: Це неодмінна умова (*sine qua non*) тихої дипломатії. Таємність дозволяє сторонам конфлікту досліджувати варіанти, висувати ідеї та йти на поступки без ризику негативної реакції громадськості або звинувачень у слабкості з боку внутрішніх аудиторій. Вона створює "безпечний простір" для справжніх переговорів, захищений від спрощуючих та часто поляризуючих ефектів медійної уваги.

Довгострокова перспектива та терпіння: Тиха дипломатія є антитезою ментальності "швидких рішень". Це марафон, а не спринт. Вона включає роки, іноді десятиліття, терплячої розбудови відносин з усіма сторонами потенційного або активного конфлікту. Ця довгострокова інвестиція в довіру та взаєморозуміння означає, що коли вибухає криза, канали комунікації та резервуари доброї волі вже існують.

Особисті контакти та розбудова довіри: За своєю суттю, тиха дипломатія є глибоко персоналізованою. Вона покладається на репутацію та майстерність окремих дипломатів і посланців, які будують особисті стосунки з ключовими акторами. Ця довіра є валютою "тихого дипломата"; її неможливо створити за одну ніч, і вона є головним активом, що дозволяє ефективно діяти в чутливих середовищах.

Неформальність та гнучкість: Діючи поза жорсткими протоколами формальної, публічної дипломатії, тиха дипломатія забезпечує більшу гнучкість та креативність. Вона може взаємодіяти з широким колом акторів, включаючи

недержавні групи, які можуть бути офіційно заборонені міжнародною спільнотою. Ця неформальність уможлиблює більш плавний та адаптивний підхід до складної та мінливої динаміки конфліктів.

Важливо відрізнити тиху дипломатію від інших дипломатичних концепцій. Вона є протилежністю публічної дипломатії, спрямованої на вплив на широку іноземну аудиторію. Вона відрізняється від примусової дипломатії, що покладається на погрози та важелі впливу. Хоча вона має деякі спільні риси з дипломатією другого треку (Track II diplomacy), що ведеться недержавними акторами, як-от науковці чи НУО, тиха дипломатія є переважно державною діяльністю, яку часто описують як дипломатію "півторатого треку" (Track 1.5), де державні посадовці діють у неформальній, конфіденційній якості, щоб подолати розрив між офіційними та неофіційними мирними процесами. [26]

Симбіоз концепцій та їхня роль для малих держав. Тиха дипломатія та добрі послуги не є взаємозамінними; вони існують в ієрархічних та симбіотичних відносинах. Тиха дипломатія — це всеохопна стратегічна рамка, довгострокове зовнішньополітичне зобов'язання бути надійним та довіреним міжнародним актором. Добрі послуги, у свою чергу, є одним із головних тактичних інструментів, що застосовуються в межах цієї рамки. Терпляче культивування довіри та мереж через тиху дипломатію — це саме те, що робить малу державу авторитетним та затребуваним надавачем добрих послуг, коли виникає конфлікт.

Ця комбінація тихої, довгострокової стратегії та тактичного надання добрих послуг є "інструментом вибору" для малих держав з кількох переконливих причин, які безпосередньо пов'язані з аргументами з Розділу 1.1.

Вона компенсує брак сили: Малі держави не можуть змусити акторів сісти за стіл переговорів. Тиха дипломатія дозволяє їм замінювати валюту довіри на валюту сили. Їхній вплив ґрунтується на переконанні та авторитеті, а не на примусі.

Вона капіталізує репутацію: Стратегія використовує унікальні активи малих держав: нейтралітет, відсутність імперської історії чи гегемоністських

амбіцій та репутацію дотримання міжнародного права. Ці якості створюють їм імідж чесних посередників — сприйняття, що є незамінним для ефективного посередництва.

Вона дозволяє уникати прямої конфронтації: Діючи дискретно, малі держави можуть брати участь у врегулюванні конфліктів, не створюючи враження, що вони прямо кидають виклик інтересам великих держав. Це зменшує ризик антагонізувати більші держави і дозволяє їм діяти в ніші, яку великим державам часто важко заповнити самостійно.

Сильні сторони та ризики "тихої дипломатії". Хоча цей підхід ідеально підходить для малих держав, він не позбавлений обмежень та критики. Комплексна аналітична рамка повинна визнавати як його глибокі переваги, так і потенційні недоліки.

Основні сильні сторони очевидні. Тиха дипломатія дозволяє посередникам працювати над політично "токсичними" питаннями та взаємодіяти зі складними або міжнародно ізольованими акторами, створюючи можливості для миру там, де формальна дипломатія зазнала невдачі. Уникнення публічного тиску та медійних дедлайнів дає складним переговорам час і простір, необхідні для дозрівання. Її гнучкість дозволяє адаптуватися до унікальних обставин кожного конфлікту.

Однак цей підхід також є об'єктом значної критики. Найсильнішою є брак прозорості та підзвітності. Оскільки процеси ведуться за зачиненими дверима, внутрішній громадськості чи міжнародній спільноті важко контролювати процес або притягати до відповідальності посередників та сторони конфлікту. Другим великим ризиком є легітимізація недемократичних режимів або неправових акторів. Надаючи платформу та вступаючи в діалог з такими групами, посередника можуть звинуватити в наданні їм певної міжнародної репутації. Нарешті, сама природа тихої дипломатії робить її результати невизначеними та важкими для оцінки. Успіхи часто залишаються невидимими, тоді як невдачі можна легко приховати, що ускладнює систематичну оцінку ефективності стратегії.

Висновок: формуючи фінальний елемент аналітичної рамки. "Добрі послуги" та "тиха дипломатія" — це не просто пасивні чи скромні зовнішньополітичні інструменти; вони є ключовими компонентами складної та проактивної стратегії, за допомогою якої малі держави можуть здійснювати непропорційний вплив у сфері міжнародного миру та безпеки. Вони утворюють операційне ядро Нішевої дипломатії посередництва, перетворюючи теоретичні активи малих держав — довіру, нейтралітет та гнучкість — на практичний дипломатичний потенціал. Тому аналіз кейсів Швейцарії, Австрії та Норвегії буде зосереджений саме на тому, як ці держави інституціоналізували філософію тихої дипломатії та як вони застосовують на практиці інструмент добрих послуг. Цей фінальний елемент теоретичної рамки надає необхідну оптику для переходу від питань "чому" і "що" в посередництві малих держав до емпіричного "як" їхньої дипломатичної діяльності у конфліктах XXI століття.

ВИСНОВКИ ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Цей розділ сформував теоретичну основу, необхідну для нюансованого аналізу ролі малих держав у міжнародному посередництві в конфліктах. Інтелектуальний шлях розпочався з демонстрації структурної неспроможності Реалістичної парадигми, з її фокусом на матеріальній силі та системних обмеженнях, адекватно досягнути проактивну зовнішньополітичну суб'єктність малих держав. Ця теоретична прогалина вимагала зміни перспективи, утвердивши Дослідження малих держав та концепцію Нішевої дипломатії як відповідні макрорівневі рамки для розуміння того, як ці актори стратегічно культивують вплив. З цієї широкої концептуальної оптики аналіз поступово звужувався, спочатку розтинаючи складний процес міжнародного посередництва для розуміння його типологій, стратегій та специфічних факторів успіху і викликів, релевантних для малих держав. Нарешті, розділ визначив ключовий операційний інструментарій, який використовують ці держави, визначивши

"добрі послуги" як фундаментальний інструмент, а "тиху дипломатію" — як всеохопну стратегічну філософію, що уможливило їхню посередницьку роль.

З цієї послідовності вибудовується цілісна, багаторівнева аналітична рамка, яка скеровуватиме емпіричне дослідження в наступних розділах. Ця рамка складається з трьох інтегрованих компонентів. По-перше, вона приймає концептуальну оптику Нішевої дипломатії, розглядаючи посередницьку діяльність Швейцарії, Австрії та Норвегії не як ситуативні політики, а як свідому, довгострокову стратегічну спеціалізацію. По-друге, вона використовує модель аналізу процесу, виведену з теорії посередництва, яка буде застосована для класифікації їхніх втручань уздовж спектру від фасилітативних до формулюючих та для оцінки їхньої ефективності через інтегративну модель факторів успіху, з особливим акцентом на тому, як вони управляють "палицею з двома кінцями" своїх унікальних посередницьких переваг та слабкостей. По-третє, рамка включає інструментальний фокус, концентруючись на практичному застосуванні стратегії "тихої дипломатії" та тактичному використанні "добрих послуг" як первинних механізмів, через які реалізується їхня нішева дипломатія.

Наступні розділи застосують цю інтегровану теоретичну рамку до емпіричного аналізу посередницьких ролей Швейцарії, Австрії та Норвегії у конфліктах XXI століття. Рамка розроблена для того, щоб вийти за межі простого опису та відповісти на низку критичних аналітичних питань: Як на практиці ці держави реалізують довгострокову стратегію тихої дипломатії та використовують свою репутацію для надання добрих послуг? Якими конкретними способами вони максимізують свої іманентні активи довіри та нейтралітету, водночас пом'якшуючи свої структурні виклики, такі як брак примусових важелів впливу та обмеженість ресурсів? І, нарешті, якою мірою їхня дипломатична практика відповідає фасилітативній та формулюючій моделям посередництва, і що це говорить про унікальну природу впливу малих держав у міжнародній безпеці? Систематично застосовуючи цю рамку, дослідження забезпечить структурований та глибокий аналіз того, як малі держави стали незамінними акторами у складному світі глобального миротворення.

РОЗДІЛ 2: КЕЙС ШВЕЙЦАРІЇ: НЕЙТРАЛІТЕТ ЯК ПОКЛИКАННЯ

2.1 Історичні та правові основи швейцарського нейтралітету як базису для посередництва

Вступ: нейтралітет як основа "нішевої дипломатії" Швейцарії. Швейцарський нейтралітет є центральним стовпом зовнішньої політики та національної ідентичності країни, але це значно більше, ніж просто історична традиція чи пасивна позиція невтручання. Це свідомо сконструйований та ретельно підтримуваний політичний актив, що став фундаментом для унікальної та всесвітньо визнаної ніші Швейцарії в міжнародному посередництві. Цей статус, що культивувався протягом століть, дозволив Швейцарії накопичити резервуар довіри та авторитету, який значною мірою не має аналогів серед інших держав. Саме цей репутаційний капітал уможлиблює її роль як чесного посередника у світі, що часто характеризується підозрілістю та геополітичним суперництвом.

Цей розділ застосує теоретичні концепції, розроблені в Першому розділі, до швейцарського кейсу, демонструючи, як принцип нейтралітету став тим родючим ґрунтом, на якому розквітла її Нішева дипломатія у сфері просування миру. Буде доведено, що швейцарський нейтралітет був динамічною та адаптивною концепцією, що еволюціонувала від стратегії національного виживання до проактивного інструменту міжнародної взаємодії. Аналізуючи його історичну еволюцію, правові засади та доктринальні дебати, цей розділ покаже, як нейтралітет дозволив Швейцарії оволодіти мистецтвом "тихої дипломатії" та стати провідним надавачем "добрих послуг". Аналіз простежить трансформацію нейтралітету зі щита самоізоляції на стратегічний актив для глобальної дипломатичної діяльності, водночас визнаючи глибокі виклики, з якими ця традиційна концепція стикається у XXI столітті.

Історична еволюція швейцарського нейтралітету: від виживання до стратегії. Траєкторія швейцарського нейтралітету — це історія прагматичної

адаптації. Його витoki часто пов'язують із нищівною поразкою Швейцарської Конфедерації в битві при Маріньяно в 1515 році, що породило колективне бажання уникати майбутніх конфліктів великих держав. Однак його формальна кодифікація та міжнародне визнання відбулися значно пізніше, на Віденському конгресі в 1815 році. Після наполеонівських воєн великі держави Європи дійшли висновку, що вічно нейтральна Швейцарія слугуватиме цінним буфером між Францією та Австрією, сприяючи регіональній стабільності. На цьому етапі нейтралітет був насамперед інструментом виживання — засобом гарантування незалежності та територіальної цілісності малої, багатомовної держави, розташованої в серці неспокійного континенту.

Горнило двох світових воєн глибоко випробувало та сформувало цю політику. Швейцарія зберігала свій збройний нейтралітет, мобілізуючи армію для стримування вторгнення, і водночас розвивала свою гуманітарну традицію, найпомітніше через діяльність Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ). Хоча репутація країни не була бездоганною — суперечки навколо торгівлі з нацистською Німеччиною тривають — цей період зміцнив її імідж як притулку та центру гуманітарної діяльності посеред континентальної розрухи. [23]

Проте саме під час Холодної війни швейцарський нейтралітет розпочав свою вирішальну трансформацію з пасивної політики утримання на проактивну стратегію. У світі, різко розділеному на два ідеологічні та військові блоки, позиція Швейцарії поза будь-якими альянсами стала значним активом. Вона свідомо почала використовувати свій нейтральний статус як платформу для діалогу між Сходом і Заходом. Женева, де вже розміщувалася європейська штаб-квартира Організації Об'єднаних Націй, стала бажаним місцем для дипломатичних зустрічей високого рівня. Цей "активний нейтралітет" продемонстрував, що неприєднання не обов'язково означає відстороненість. Натомість Швейцарія довела, що нейтральна держава може відігравати життєво важливу роль в управлінні міжнародною напруженістю, не стаючи на чийсь бік, а надаючи простір для зустрічі супротивників. Ця епоха ознаменувала

стратегічний зсув від використання нейтралітету лише для самозахисту до його використання для надання послуг міжнародній спільноті.

Правові основи та доктринальні інтерпретації. Швейцарський нейтралітет закріплений як у міжнародному праві, так і в глибоко вкоріненій внутрішній політичній культурі. Основною міжнародно-правовою базою є право нейтралітету, кодифіковане в Гаазьких конвенціях 1907 року. Ці конвенції визначають ключові обов'язки нейтральної держави під час війни: не брати участі у воєнних діях, не надавати наймані війська та однаково ставитися до воюючих сторін, наприклад, у питаннях експорту військових матеріалів. Натомість територія нейтральної держави вважається недоторканою. Ця правова рамка забезпечує чіткий, міжнародно визнаний набір правил, що надає авторитетності та передбачуваності зовнішньополітичній позиції Швейцарії.

На внутрішньому рівні нейтралітет закріплений не як самоціль, а як інструмент для захисту незалежності та безпеки країни. Це фундаментальний принцип політичної системи, що користується широкою народною підтримкою та слугує об'єднуючим елементом для нації з різноманітними мовними та релігійними громадами. Однак інтерпретація цього принципу ніколи не була статичною. Центральна і триваюча дискусія обертається навколо концепцій "інтегрального" та "диференційованого" нейтралітету. "Інтегральний нейтралітет", доктрина, що панувала особливо під час Холодної війни, закликала до максимальної стриманості та ізоляції, уникаючи навіть дій, які могли б бути сприйняті як підтримка однієї зі сторін, наприклад, участь в економічних санкціях.

На противагу цьому, епоха після Холодної війни стала свідком зростання більш "диференційованої" інтерпретації. Ця точка зору стверджує, що хоча військовий нейтралітет залишається абсолютним, нейтралітет не обов'язково виключає солідарність у питаннях міжнародного права та прав людини. Ця доктринальна еволюція була очевидною, коли Швейцарія приєдналася до Ліги Націй у 1920 році, звільнивши себе від військових зобов'язань, але прийнявши обов'язок брати участь в економічних санкціях. Ця гнучкість дозволяє Швейцарії

брати участь у невійськових санкціях, запроваджених такими органами, як Організація Об'єднаних Націй, до якої вона приєдналася у 2002 році, на тій підставі, що такі дії підтримують систему колективної безпеки та міжнародного права. Ця триваюча дискусія є центральною для розуміння того, як Швейцарія долає сучасні геополітичні виклики.

Від нейтралітету до посередництва: операціоналізація зовнішньополітичної ідентичності. Справжній геній швейцарської зовнішньої політики полягає в її здатності операціоналізувати пасивний статус — нейтралітет — і перетворити його на активну, затребувану дипломатичну роль. Цей процес не є випадковим; це результат свідомої стратегії, яка перетворює обмеження нейтралітету на активи, необхідні для ефективного посередництва. [36]

Фундаментальним елементом цієї трансформації є довіра та передбачуваність. Багатовікова, юридично обґрунтована та послідовно практикована політика неучасті в конфліктах інших породила унікальну форму політичного капіталу. Воюючі сторони з більшою ймовірністю довіряться посереднику, якого вони не підозрюють у переслідуванні прихованого геополітичного порядку денного чи прихованих мотивів. Нейтралітет Швейцарії є надійною гарантією її неупередженості.

Цей резервуар довіри є основою її ролі як провідного надавача "добрих послуг". Це найбільш пряма операціоналізація її політики нейтралітету. Пропозиція нейтральної території Женеви як місця для мирних переговорів є класичним прикладом. Іншою ключовою функцією є виконання ролі "держави-покровительки", коли Швейцарія представляє дипломатичні інтереси держав, що розірвали відносини. Наприклад, вона представляє інтереси США в Ірані з 1980 року і, донедавна, інтереси Росії в Грузії. Ця функція "поштової скриньки" є прямою послугою, уможливленою її нейтральним статусом, що дозволяє ворогуючим державам підтримувати мінімальний, але вкрай важливий канал комунікації.

"Тиха дипломатія" є логічним стратегічним продовженням цієї нейтральної позиції. Дискретність, конфіденційність та довгострокова перспектива, притаманні тихій дипломатії, ідеально узгоджуються з принципами неупередженості та невтручання. Нейтральний актор краще підготовлений до ведення чутливих, закулісних переговорів саме тому, що від нього не очікують гучних публічних заяв чи позування перед світовою аудиторією. Нарешті, ця довга історія призвела до інституціоналізації експертизи. Швейцарія розвинула складну екосистему фахівців з посередництва у своєму міністерстві закордонних справ, а також низку відомих неурядових організацій, створивши глибоке джерело знань та практичного досвіду у врегулюванні конфліктів.

Сучасні виклики для швейцарської моделі. У ХХІ столітті традиційна швейцарська модель нейтралітету стикається з безпрецедентними викликами, що випробовують її адаптивність. Сили глобалізації та глибока економічна взаємозалежність роблять справжню ізоляцію неможливою. Держава, чиє процвітання нерозривно пов'язане зі світовою фінансовою та торговельною системою, не може бути незацікавленим спостерігачем великих міжнародних криз.

Найгостріший виклик походить від дедалі ширшого використання міжнародних санкцій. Дилема стала особливо очевидною із санкціями, запровадженими проти Росії після її агресій проти України. Швейцарія, після певних вагань, вирішила прийняти санкції Європейського Союзу, аргументуючи, що порушення Росією фундаментального міжнародного права вимагало чіткої відповіді. Це рішення, хоч і захищалося як сумісне з "диференційованим" нейтралітетом, викликало інтенсивні внутрішні дебати і було розцінене деякими, включаючи Росію, як відхід від традиційної неупередженості, що потенційно ставить під загрозу її майбутню роль як посередника в цьому конфлікті.

Крім того, нові глобальні загрози, зокрема міжнародний тероризм та фінансові злочини, вимагають активної міжнародної співпраці, а не нейтралітету. Це не конфлікти між державами, де можна залишатися осторонь, а транснаціональні виклики, що вимагають колективних дій та обміну

розвідданими, що ще більше ускладнює зовнішню політику, засновану на неутручанні.

Висновок: нейтралітет як динамічний актив. Швейцарський нейтралітет — це не статичний релікт минулої епохи державотворення. Це динамічний і надзвичайно цінний політичний актив, який вміло адаптувався протягом століть до мінливих реалій міжнародної системи. Він еволюціонував зі щита для виживання в саму основу складної та проактивної Нішевої дипломатії у сфері просування миру. Однак сучасний глобальний ландшафт, що характеризується економічною інтеграцією та ціннісними конфліктами, ставить найсерйозніший виклик цій давній традиції. Постійна потреба знаходити нову рівновагу між правовими зобов'язаннями неупередженості та політичним імперативом міжнародної солідарності означає, що найцінніший зовнішньополітичний актив Швейцарії вимагає постійної переоцінки та адаптації, щоб залишатися ефективним. Встановивши історичні та правові основи швейцарської моделі, наступний розділ проаналізує, як ця модель застосовується на практиці через розгляд конкретних кейсів посередництва XXI століття. [28]

2.2 Інституційна архітектура "добрих послуг": роль федерального департаменту закордонних справ та його спеціалізованих підрозділів

Вступ: від традиції до інституції. Ефективність швейцарської "тихої дипломатії" та надання "добрих послуг" у XXI столітті вже не можна пояснювати виключно поважною історичною репутацією. Хоча традиція є фундаментом, сучасне міжнародне посередництво — це складна, професіоналізована сфера, що вимагає більшого, ніж просто пасивного статусу нейтралітету. Успіх сучасної мирної політики Швейцарії все більше залежить від сучасної, цілеспрямованої та гнучкої інституційної архітектури, ретельно вибудованої в межах її Федерального департаменту закордонних справ (ФДЗС). Ця архітектура призначена для перетворення абстрактного принципу нейтралітету на конкретні, ефективні та відтворювані дипломатичні практики. Якщо, як було встановлено в

попередньому розділі, нейтралітет є концептуальним "програмним забезпеченням" швейцарської зовнішньої політики, то цей розділ проаналізує її операційне "апаратне забезпечення": організаційні структури, спеціалізовані підрозділи та професійні інструменти, що дозволяють Швейцарії діяти як провідному глобальному посереднику. Цей аналіз продемонструє, що роль Швейцарії є результатом свідомої та систематичної інституціоналізації її миротворчого покликання.

ФДЗС як стратегічний центр мирної політики. Федеральний департамент закордонних справ слугує стратегічним та операційним серцем участі Швейцарії у міжнародному мирі та безпеці. В епоху після Холодної війни ФДЗС зазнав значної переорієнтації, піднявши просування миру та прав людини до однієї зі своїх ключових стратегічних цілей, нарівні із захистом швейцарських інтересів та громадян за кордоном. Це не просто риторичне зобов'язання; воно відображене у структурі департаменту та розподілі ресурсів.

Центральним координаційним органом є Політична дирекція, яка функціонує як стратегічний "мозок" швейцарської зовнішньої політики. Вона відповідає за аналіз глобальних тенденцій, визначення політичних пріоритетів та забезпечення узгодженості між різними підрозділами ФДЗС та глобальною мережею швейцарських посольств. Політична дирекція гарантує, що посередницькі зусилля не є ізольованими діями, а інтегровані в ширші зовнішньополітичні цілі Швейцарії, від співробітництва у сфері розвитку до міжнародного права.

Цей стратегічний пріоритет додатково підтверджується розподілом ресурсів. Хоча загальний зовнішньополітичний бюджет Швейцарії залишається скромним порівняно з бюджетами великих держав, значна і цільова його частина виділяється на програми миробудування, безпеки людини та посередництва. Це послідовне фінансове зобов'язання уможливорює довгострокову участь у конфліктних контекстах та розвиток власної експертизи, сигналізуючи міжнародній спільноті, що пропозиція "добрих послуг" Швейцарії є серйозним, підтримуваним державою та професійно керованим підприємством.

"Дипломатичні сили спеціального призначення": спеціалізовані підрозділи. Ключ до операційної ефективності Швейцарії полягає не у великій, громіздкій бюрократії, а у створенні малих, гнучких та високоспеціалізованих підрозділів, які функціонують як "дипломатичні сили спеціального призначення" її мирної політики. Ці підрозділи володіють експертизою, гнучкістю та мандатом для швидких і конфіденційних дій у складних конфліктних середовищах.

Центральним стовпом цієї архітектури є Відділ безпеки людини (ВБЛ). Створений у 2000 році, його заснування ознаменувало концептуальний зсув від традиційного фокусу на державній безпеці до ширшої турботи про безпеку окремих осіб та громад. Мандат ВБЛ полягає в тому, щоб допомагати захищати людей від насильства, війни та свавільних дій, а також просувати права людини. У межах ВБЛ Відділ миру та прав людини (ВМПЛ) є основним операційним підрозділом з посередництва. Його функції є багатогранними та систематичними:

Аналіз конфліктів: ВМПЛ має команду аналітиків, які моніторять глобальні конфлікти, виявляють "вікна можливостей" для посередництва та надають глибокий політичний і контекстуальний аналіз для обґрунтування політичних рішень.

Розробка стратегії: Перед будь-яким залученням відділ розробляє чітку стратегію, визначаючи потенційну роль для Швейцарії, цілі посередництва та відповідні інструменти, які слід використовувати.

Підтримка процесу: ВМПЛ надає пряму підтримку мирним переговорам. Це може варіюватися від консультування провідного посередника до відрядження швейцарських дипломатів до міжнародних мирних місій або надання логістичної та фінансової підтримки переговорному процесу.

Для підвищення професіоналізму цих зусиль ФДЗС створив спеціальні механізми підтримки. Команда підтримки посередництва, що є частиною ширшої мережі експертизи, діє як внутрішній аналітичний центр та підрозділ контролю якості. Вона складається з досвідчених посередників та експертів з дизайну процесів, які надають методологічні рекомендації, діляться уроками,

винесеними з минулих кейсів, та пропонують конфіденційний коучинг швейцарським та міжнародним посередникам на місцях. [36]

Ця людська інфраструктура доповнюється ключовим інструментом для швидкого розгортання: Швейцарським експертним пулом для цивільного миробудування. Це реєстр із кількох сотень висококваліфікованих швейцарських фахівців, які можуть бути розгорнуті в короткі терміни для підтримки мирних процесів по всьому світу. Ці експерти — не дипломати загального профілю, а спеціалісти у критичних сферах миротворення, таких як конституційне право, моніторинг припинення вогню, федералізм, гендерні аспекти в мирних процесах та робота з минулим. Цей інструмент дозволяє Швейцарії надавати індивідуалізовану, високоцінну технічну експертизу, яка часто є необхідною для переходу від політичної угоди до сталого, імplementованого врегулювання.

"Швейцарський інструментарій": методи та підходи. Окрім свого спеціалізованого персоналу, ФДЗС розробив комплексний "інструментарій" методів та підходів, які становлять його пропозицію послуг для сторін конфлікту та міжнародної спільноти.

Ключовим елементом цього інструментарію є методологічна підтримка та дизайн процесу. Швейцарія не просто пропонує посередника; вона пропонує експертизу в розробці всієї архітектури мирного процесу. Це включає поради щодо структурування переговорів, послідовності розгляду складних питань та забезпечення включення всіх відповідних стейкхолдерів, включно з громадянським суспільством та жіночими групами.

Крім того, Швейцарія продовжує відзначатися у створенні простору для діалогу. Це виходить за межі простого надання кімнати в Женеві. Це включає активну організацію та проведення широкого спектру заходів, від формальних переговорів високого рівня до конфіденційних, неформальних семінарів та експертних зустрічей. Ці зібрання надають дискретну платформу для супротивників, щоб будувати довіру, тестувати ідеї та займатися творчим вирішенням проблем далеко від очей громадськості.

Важливо, що швейцарська модель характеризується синергією з неурядовим сектором. Швейцарія є домівкою для унікальної екосистеми всесвітньо відомих миротворчих НУО, таких як Центр гуманітарного діалогу (HD) та Женевський заклик. ФДЗС підтримує тісні, колаборативні, але незалежні відносини з цими організаціями. Це уможливило гнучкий, багаторівневий підхід до дипломатії. У той час як ФДЗС веде офіційну дипломатію першого треку, він може підтримувати та координувати дії з НУО, що займаються другим треком (за участю впливових недержавних акторів) або півтора треком (суміш офіційних та неофіційних учасників). Такий розподіл праці дозволяє швейцарському уряду зберігати певну офіційну дистанцію, водночас сприяючи вирішальному діалогу зі збройними групами чи іншими акторами, з якими держави часто неохоче вступають у прямий контакт.

Сильні сторони та виклики інституційної моделі. Ця чітко визначена інституційна модель має кілька очевидних сильних сторін. Вона забезпечує високий ступінь професіоналізму та накопичення знань, створюючи "інституційну пам'ять", що запобігає втраті цінного досвіду та уможливує постійне навчання. Опора на малі, спеціалізовані команди гарантує гнучкість та здатність до швидкого реагування, що є життєво важливим у швидкоплинних конфліктних ситуаціях. Нарешті, той факт, що ця діяльність підкріплена офіційним статусом швейцарської держави, надає їй легітимності та політичної ваги, яких часто бракує суто приватним ініціативам.

Однак ця модель не позбавлена потенційних викликів. Основний ризик — бюрократизація, коли самі структури, призначені для забезпечення професіоналізму, з часом можуть придушити гнучкість та креативність, необхідні для посередництва. Ефективна координація між спеціалізованими підрозділами ФДЗС, його посольствами та іншими урядовими департаментами (такими як Департамент оборони та Департамент економічних справ) залишається постійним управлінським викликом. Нарешті, вся ця діяльність піддається внутрішньому політичному тиску, залежить від тривалої політичної

волі уряду та парламенту, і є вразливою до бюджетних циклів та зміни зовнішньополітичних пріоритетів.

Висновок: інституція як гарант послідовності. Сучасна інституційна архітектура швейцарського Федерального департаменту закордонних справ є критичним фактором, що перетворює історичну політику нейтралітету з пасивної декларації на послідовну, професійну та ефективну дипломатичну практику. Це свідоме створення спеціалізованих підрозділів, експертних пулів та складного методологічного інструментарію гарантує, що пропозиція "добрих послуг" Швейцарії — це не просто данина традиції, а надійна та високоякісна послуга. Ця "машина", створена для миру, є гарантом послідовності та професіоналізму у швейцарських посередницьких зусиллях. Проаналізувавши інституційну рамку, що лежить в основі цієї політики, наступний розділ розгляне, як ця добре налагоджена машина працювала у складному та вимогливому середовищі конкретних конфліктів XXI століття. [28]

2.3 Аналіз практичних кейс-стаді: мандат держави-покровительки (Іран-США) та участь у мирних переговорах (Судан, Колумбія)

Вступ: перевірка швейцарської моделі на практиці. Встановивши історичні, правові та інституційні основи швейцарської моделі посередництва, цей розділ переходить від теорії до емпіричного аналізу. Його мета — перевірити аналітичну рамку, розроблену в Першому розділі, на реаліях складних міжнародних конфліктів. Розгляд ролей Швейцарії у контексті розриву дипломатичних відносин між Іраном та США, громадянського конфлікту в Нубійських горах Судану та колумбійського мирного процесу забезпечує надійну емпіричну верифікацію швейцарського підходу. Ці кейси були обрані не випадково; вони представляють спектр залученості, від класичного та фундаментального надання "добрих послуг" до довгострокової, активної участі у складних мирних переговорах. Цей аналіз продемонструє, як теоретичні концепції нейтралітету, Нішевої дипломатії та "тихої дипломатії"

операціоналізуються на практиці інституційною архітектурою ФДЗС, виявляючи як глибокі сильні сторони, так і іманентні структурні обмеження швейцарської моделі.

Кейс 1: Мандат держави-покровительки (Іран-США) – класичні "добрі послуги". Контекст: Після Іранської революції та подальшої кризи із заручниками, Сполучені Штати та Іран розірвали дипломатичні відносини у 1980 році. Це створило небезпечний вакуум, не залишивши жодного офіційного каналу комунікації між двома державами з глибоко конфліктуючими інтересами. У цьому надзвичайно напруженому середовищі потреба в дискретному, надійному та неупередженому посереднику була негайною та абсолютною. І Вашингтон, і Тегеран, попри взаємну ворожість, погодилися довірити цю чутливу роль Швейцарії.

Роль Швейцарії: З 1980 року Швейцарія виконує роль держави-покровительки для Сполучених Штатів в Ірані. Цей мандат є квінтесенцією надання "добрих послуг" і є набагато більшим, ніж символічний жест. Його функції є потрійними:

Дипломатичний канал: У посольстві Швейцарії в Тегерані розміщується Секція інтересів США, яка діє як основний канал для передачі офіційних дипломатичних повідомлень між двома урядами. Цей "поштовий канал" є вирішальним для всього, від рутинної комунікації до деескалації криз. Він гарантує, що навіть за відсутності формальних відносин надійний канал зв'язку залишається відкритим.

Консульські послуги: Швейцарія надає необхідні консульські послуги тисячам громадян США, які проживають або подорожують до Ірану, вирішуючи паспортні питання, надаючи допомогу в надзвичайних ситуаціях та виконуючи інші обов'язки, які зазвичай виконувало б американське посольство.

Нейтральна платформа: Окрім цих формальних обов'язків, роль Швейцарії дозволила їй за потреби надавати нейтральну та дискретну платформу для діалогу. Під час чутливих переговорів, що призвели до Спільного всеосяжного плану дій (СВПД) 2015 року, або Іранської ядерної угоди, Швейцарія сприяла

проведенню ключових зустрічей та забезпечила конфіденційне середовище, необхідне для прогресу.

Аналіз кризь призму теорії: Мандат Іран-США є досконалою, живою ілюстрацією фундаментальних концепцій швейцарської моделі. Це найбільш пряма операціоналізація "добрих послуг", як вони визначені в міжнародному праві та дипломатичній практиці. Багатовікова політика нейтралітету Швейцарії була головною причиною, чому вона була прийнятною як для революційної ісламської республіки, так і для глобальної наддержави; жодна зі сторін не підозрювала Швейцарію у переслідуванні власного порядку денного. Цей довгостроковий, низькопрофільний мандат, що виконується з професіоналізмом та дискретністю понад чотири десятиліття, постійно зміцнює глобальну репутацію Швейцарії як унікально надійного та довіреного актора. Це майстер-клас з накопичення репутаційного капіталу, що є валютою її "тихої дипломатії". [21]

Кейси 2 та 3: Активне посередництво та "тиха дипломатія" в дії. Хоча мандат держави-покровительки представляє класичний, фасилітативний кінець спектру, участь Швейцарії у внутрішніх збройних конфліктах демонструє її здатність до більш активних, формулюючих ролей, демонструючи повне застосування її інституційного "інструментарію".

(А) Мирний процес у Судані (Нубійські гори). Контекст: Конфлікт між урядом Судану в Хартумі та Народно-визвольним рухом Судану-Північ (НВРС-П) у регіоні Нубійських гір є зтяжною та руйнівною громадянською війною. Він характеризується глибокими історичними образами, інтенсивними бойовими діями та серйозною гуманітарною кризою. Складність питань та глибоко вкорінена недовіра між сторонами робили прямі переговори майже неможливими.

Роль Швейцарії: Залучення Швейцарії до цього конфлікту є хрестоматійним випадком терплячої, довгострокової "тихої дипломатії". Протягом багатьох років швейцарські дипломати з Відділу безпеки людини

(ВБЛ) ФДЗС працювали дискретно за лаштунками. Їхня роль полягала не в тому, щоб нав'язати рішення, а в тому, щоб створити умови для нього. Це включало:

Фасилітацію таємних переговорів: Швейцарія організувала та модерувала серію конфіденційних переговорів у Женеві та інших місцях, надаючи безпечний та нейтральний простір для зустрічей військових та політичних лідерів обох сторін. Ця таємність була життєво важливою, щоб дозволити сторонам взаємодіяти без внутрішнього політичного тиску.

Посередництво у припиненні вогню: Ці довгострокові зусилля завершилися Угодою про припинення вогню в Нубійських горах 2002 року. Хоча ширший конфлікт не було вирішено, ця угода значно зменшила насильство на кілька років і стала великим проривом.

Надання експертної підтримки: Швейцарські експерти надавали методологічну підтримку з питань моніторингу припинення вогню та міжнародного гуманітарного права, спираючись на інституційний потенціал Швейцарського експертного пулу.

Аналіз крізь призму теорії: Цей кейс є яскравим прикладом фасилітативного посередництва, що еволюціонує до більш формулюючої ролі. Основною стратегією була "тиха дипломатія": довгострокова, конфіденційна та заснована на довірі взаємодія була необхідною. Залучення ВБЛ демонструє важливість професійної інституційної архітектури, проаналізованої в Розділі 2.2. Однак суданський кейс також висвітлює обмеження моделі. Відсутність у Швейцарії примусових важелів впливу означала, що, хоча вона могла вміло укласти угоду, вона не мала влади забезпечити її виконання, коли політична воля сторін ослабла, що призвело до остаточного зриву перемир'я.

(Б) Мирні переговори в Колумбії (уряд та FARC). Контекст: Десятиліттями триваючий збройний конфлікт між колумбійською державою та Революційними збройними силами Колумбії (FARC) був однією з найдовших воєн у Західній півкулі. Формальний мирний процес, що завершився Гаванською угодою 2016 року, офіційно очолювали Норвегія та Куба як гаранти.

Роль Швейцарії: У цьому контексті Швейцарія не прагнула до ролі провідного посередника. Натомість вона зайняла специфічну та надзвичайно цінну функцію, демонструючи стратегічну мудрість Нішевої дипломатії. Визнаючи, що основні посередницькі ролі вже зайняті, Швейцарія використала свою специфічну експертизу, щоб стати незамінним актором підтримки. Її внесок включав:

Експертну підтримку з ключових питань: Швейцарія надавала вирішальні технічні та експертні поради з деяких найскладніших пунктів порядку денного, зокрема з питань перехідного правосуддя (як розбиратися з минулими порушеннями прав людини) та роззброєння, демобілізації та реінтеграції (РДР) колишніх комбатантів. Це безпосередньо спиралося на спеціалізовані знання її Експертного пулу.

Організацію неформального діалогу: Вона сприяла проведенню серії конфіденційних зустрічей між сторонами та з акторами громадянського суспільства, допомагаючи будувати консенсус щодо суперечливих питань поза формальним столом переговорів.

Фінансову та технічну підтримку: Швейцарія надала значні фінансові ресурси для підтримки мирного процесу, включаючи фінансування участі жертв та ініціатив з постконфліктного миробудування.

Аналіз кризь призму теорії: Роль Швейцарії в Колумбії є квінтесенцією Нішевої дипломатії. Вона вирішила не конкурувати за лідерство, а зробити внесок там, де мала явну порівняльну перевагу. Це був не випадок класичного посередництва, а надання високоспеціалізованої підтримки посередництва. Цей підхід демонструє гнучкість швейцарської моделі та ефективне розгортання її інституційного "інструментарію". Зайнявши цю експертну нішу, Швейцарія зробила значний і широко визнаний внесок в один із найважливіших мирних процесів XXI століття.

Синтезуючий аналіз: сильні сторони та межі швейцарської моделі. Порівняльний погляд на ці три кейси виявляє послідовний та універсальний дипломатичний підхід. Спільною ниткою є стратегія, заснована на використанні

довіри, репутації та професіоналізму, а не сили. Мандат Іран-США показує модель у її найчистішій, найфундаментальнішій формі; суданський кейс демонструє її застосування у складному середовищі активного миротворення; а колумбійський кейс висвітлює її адаптивність як частини багатосторонніх зусиль. Разом вони забезпечують сильну емпіричну валідацію аналітичної рамки. Важливість нейтралітету у побудові довіри (Іран-США), ефективність "тихої дипломатії" у невирішуваних конфліктах (Судан), стратегічна цінність Нішевої дипломатії (Колумбія) та вирішальна роль професіоналізованого інституційного апарату (ВБЛ та Експертний пул як у Судані, так і в Колумбії) — все це чітко підтверджено.

Однак ці кейси також однозначно виявляють структурні межі швейцарської моделі. Швейцарський вплив є переконуючим, а не примусовим. У Судані її нездатність гарантувати імплементацію угоди про припинення вогню продемонструвала, що без підтримки великих держав зі значними важелями впливу, угоди, укладені за посередництва малих держав, можуть бути крихкими. У всіх випадках успіх Швейцарії зрештою залежав від політичної волі сторін конфлікту. Швейцарія може створювати можливості для миру, але вона не може змусити воюючі сторони увійти у двері та залишитися на цьому шляху.

Висновок: практичне застосування швейцарської зовнішньополітичної моделі в контекстах Іран-США, Судану та Колумбії підтверджує її статус як високоефективного інструменту міжнародної дипломатії. Кейси демонструють, що успіх Швейцарії будується на унікальному та потужному поєднанні історичної репутації нейтралітету та сучасної, професійної та високоспеціалізованої інституційної спроможності. Ця синергія дозволяє їй діяти з авторитетом та ефективною по всьому спектру посередництва, від надання базових "добрих послуг" до пропозиції складної експертної підтримки у комплексних мирних переговорах. Завершивши всебічний аналіз швейцарської моделі, від її теоретичних основ до практичного застосування, робота перейде до кейсу Австрії — держави, яка поділяє політику нейтралітету, але чий історичний

шлях та інституційний підхід до посередництва пропонують як глибокі паралелі, так і важливі контрасти.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Всебічний аналіз швейцарського кейсу, від його історичних основ до сучасної практики, підтверджує, що швейцарський нейтралітет успішно еволюціонував від пасивної політики національного виживання до проактивної та складної зовнішньополітичної стратегії. Цей розділ спочатку продемонстрував, як багатовікова традиція неучасті в конфліктах інших була свідомо перетворена на стратегічний актив, створюючи унікальний резервуар міжнародної довіри. Потім було показано, як ця стратегічна орієнтація не була залишена напризволяще, а систематично інституціоналізувалася через створення професійної, гнучкої та високоспеціалізованої архітектури в межах Федерального департаменту закордонних справ. Нарешті, емпіричне дослідження мандату держави-покровительки для США та Ірану, поряд з активною підтримкою посередництва в суданському та колумбійському мирних процесах, надало відчутний доказ ефективності цієї моделі, ілюструючи потужну синергію між історичною репутацією та сучасною інституційною спроможністю.

З цього синтезу формулюється чітка та цілісна "швейцарська модель посередництва", що визначається набором ключових, взаємозалежних характеристик. Її фундаментом є політика активного, диференційованого нейтралітету. Це не позиція байдужості, а передбачуване зобов'язання неупередженості, що слугує основним джерелом її авторитету та генерує довіру, необхідну для взаємодії з усіма сторонами конфлікту.

Її операційна філософія — це "тиха дипломатія". Цей підхід пріоритезує конфіденційність, терпіння та довгострокову перспективу, створюючи дискретне та безпечне середовище для чутливих переговорів, захищене від тиску публічної дипломатії.

Її первинними інструментами є надання "добрих послуг" та практика фасилітативного і формулюючого посередництва. Вона спеціалізується на створенні каналів для комунікації та супроводі мирних процесів, а не на нав'язуванні рішень. Рушійною силою цієї моделі є високопрофесійний та спеціалізований інституційний апарат, втіленням якого є Відділ безпеки людини та його експертні пули. Це забезпечує послідовність, методологічну строгість та накопичення знань, перетворюючи політичний принцип на надійну дипломатичну послугу. По суті, швейцарський кейс представляє класичну модель посередництва малої держави, де відсутність військової та економічної могутності стратегічно компенсується культивуванням репутаційної сили та дипломатичної експертизи.

Зрештою, однак, цей аналіз виявляє центральний парадокс швейцарської моделі. Її найбільша сила — неупередженість, що випливає з відсутності прямих геополітичних інтересів та примусової сили, — є також джерелом її найфундаментальнішого обмеження. Хоча Швейцарія чудово справляється зі скликанням ворогуючих сторін, фасилітацією діалогу та допомогою в розробці угод, їй бракує важелів впливу, щоб змусити до імплементації або запобігти поверненню сторін до конфлікту, якщо їхня політична воля ослабне. Її вплив є переконуючим, а не примусовим, що робить її високоефективною на етапі фасилітації, але іманентно вразливою на етапах імплементації та забезпечення виконання.

У контексті цієї роботи швейцарський кейс слугує ключовим еталоном — базовою моделлю нейтрального посередника, який максимізував свої історичні активи через сучасну інституціоналізацію. Це тепер ставить критичне порівняльне питання, яке буде направляти наступний розділ. Якою мірою австрійська модель, сформована іншими історичними обставинами "лінії фронту" Холодної війни і, що найважливіше, її членством в Європейському Союзі, нагадує чи відрізняється від цього класичного швейцарського архетипу? Які альтернативні шляхи для реалізації "тихої дипломатії" та використання інших форм інституційного капіталу може виявити австрійський кейс?

РОЗДІЛ 3: КЕЙС АВСТРІЇ: ПРАГМАТИЧНИЙ БУДІВНИЧИЙ МОСТІВ У СЕРЦІ ЄВРОПИ

3.1 Еволюція австрійського нейтралітету: від спадщини холодної війни до активної ролі в ЄС

Вступ: інша модель нейтралітету. Аналіз тепер звертається до Австрії — держави, чия зовнішньополітична ідентичність, подібно до швейцарської, побудована на принципі нейтралітету. Однак ця спільна основа приховує глибоку розбіжність у походженні, еволюції та практичному застосуванні. Австрійський нейтралітет представляє унікальну та прагматичну модель, сформовану не століттями свідомого вибору, а геополітичними вимогами Холодної війни, і фундаментально трансформовану її членством у Європейському Союзі. Це кейс-стаді адаптації, що демонструє, як політика, прийнята для виживання у біполярному світі, була успішно перепрофільована для здобуття впливу в межах наднаціональної політичної та безпекової структури.

У цьому розділі буде доведено, що австрійський нейтралітет докорінно відрізняється від класичного швейцарського архетипу. Його прагматичний характер та інтеграція до Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС (СЗБП) не дозволили йому стати глобальним, універсальним посередником. Натомість вони сприяли розвитку високоспеціалізованої Нішевої дипломатії в ролі геополітичного "будівельника мостів" (Brückenbauer), зосередженої переважно на зв'язку між Сходом і Заходом. У постійному порівнянні зі швейцарським кейсом, цей аналіз дослідить цей альтернативний шлях для малої нейтральної держави для реалізації "тихої дипломатії" та забезпечення особливої ролі в міжнародних справах.

Генеza нейтралітету в контексті Холодної війни. На відміну від багатовікової традиції Швейцарії, нейтралітет Австрії народився з попелу Другої світової війни. Після анексії нацистською Німеччиною, Австрія була окупована чотирма союзними державами (Сполученими Штатами, Радянським Союзом,

Великою Британією та Францією) з 1945 по 1955 рік. Протягом десятиліття її доля висіла на волосині, з цілком реальною перспективою постійного поділу, подібного до німецького. Прорив стався з підписанням Австрійського державного договору 1955 року — знакової угоди, що відновила повний суверенітет країни. Ціною цього суверенітету стало урочисте зобов'язання дотримуватися постійного нейтралітету. [6]

Це був не філософський вибір, а геополітична необхідність — ключова умова, висунута Радянським Союзом для виведення своїх військ. Ухваливши конституційний закон про постійний нейтралітет, Австрія вийшла з ескалації Холодної війни, уникнувши долі своїх сусідів, які були поглинуті або Варшавським договором, або НАТО. Таким чином, нейтралітет був насамперед інструментом виживання. Він утвердив Австрію як ключову буферну зону між двома протиборчими блоками, позицію хиткої стабільності в серці розділеного континенту.

Однак австрійські лідери швидко зрозуміли, що цей нав'язаний статус можна перетворити на стратегічний актив. Замість того, щоб проводити політику ізоляції, Австрія прийняла свою позицію як лімінальний простір між Сходом і Заходом. Вона почала активно капіталізувати свій нейтралітет, перетворюючи Відень на великий центр міжнародної дипломатії. Ця стратегія виявилася напрочуд успішною. У 1957 році Відень став постійною резиденцією Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ). У 1979 році він став третім містом-штаб-квартирою Організації Об'єднаних Націй, де розмістилися такі організації, як Організація ООН з промислового розвитку (ЮНІДО). Протягом Холодної війни Відень слугував критично важливим місцем для самітів наддержав та переговорів з контролю над озброєннями. Ця свідомо політика "активного нейтралітету" гарантувала, що Австрія була не просто пасивним буфером, а незамінним господарем та фасилітатором для діалогу між Сходом і Заходом.

"Zeitenwende": вступ до ЄС та трансформація нейтралітету. Кінець Холодної війни в 1989 році та подальший розпад Радянського Союзу поставили

Австрію перед глибокою кризою ідентичності та історичною можливістю. Геополітичне обґрунтування її нейтралітету — роль буфера між двома ворожими блоками — зникло. Це спровокувало інтенсивні внутрішні дебати про майбутнє її зовнішньої політики, що завершилися рішенням подати заявку на членство в Європейському Союзі. Вступ у 1995 році ознаменував *Zeitenwende* — фундаментальний поворотний момент, — який безповоротно змінив значення та практику австрійського нейтралітету.

Суть виклику полягала в іманентній напруженості між традиційним розумінням нейтралітету та зобов'язаннями членства у Спільній зовнішній та безпековій політиці ЄС (СЗБП). СЗБП вимагає від держав-членів активно підтримувати зовнішню та безпекову політику Союзу "в дусі лояльності та взаємної солідарності". Це включає приєднання до спільних позицій, участь у спільних деклараціях та імплементацію санкцій ЄС. Як могла держава, що зобов'язалася дотримуватися неупередженості, з одного боку, обіцяти солідарність із політичним блоком, з іншого?

Рішенням стало прагматичне та рішуче переосмислення концепції. Австрійські політики стверджували, що нейтралітет та членство в ЄС сумісні, але це вимагало доктринального зсуву. Фокус нейтралітету значно звужився, відходячи від зобов'язання універсальної неупередженості в швейцарському стилі до більш специфічного та обмеженого визначення: неучасть у військових альянсах та відмова від розміщення іноземних військових баз на своїй території. По суті, нейтралітет став синонімом неучасті в НАТО. [32]

Ця реінтерпретація дозволила Австрії прийняти політику "активної солідарності" в межах ЄС. Вона повноцінно бере участь у СЗБП, підтримує санкції ЄС (наприклад, проти Росії) та робить внесок у цивільні та, в обмеженій мірі, військові місії ЄС у рамках Спільної політики безпеки та оборони (СПБО), хоча й з "національним застереженням" проти участі в бойових операціях. Таким чином, Австрія позиціонує себе як конструктивний та надійний партнер ЄС, який завдяки своєму нейтральному статусу може зробити особливий внесок у

інструменти м'якої сили Союзу: цивільне кризове управління, миробудування, гуманітарну допомогу та просування міжнародного права.

Операціоналізація нової ролі: "будівельник мостів" (Brückenbauer). Інтегрувавши свій нейтралітет у рамки ЄС, Австрія операціоналізувала свою нову зовнішньополітичну ідентичність, культивуючи специфічну Нішеву дипломатію як "будівельник мостів" (Brückenbauer). Ця роль не є універсальною, а є високоспеціалізованою, зосереджуючись на географічних та тематичних сферах, де Австрія може використовувати свої унікальні активи.

Географічна та історична спеціалізація: Ніша Австрії міцно вкорінена в її географії та історії. Вона не позиціонує себе як посередник у конфліктах в Африці чи Азії, а зосереджується на регіонах, де має глибокі історичні знання, культурні зв'язки та стратегічні інтереси.

Західні Балкани: Спираючись на спадщину Габсбурзької імперії, Австрія розглядає Західні Балкани як свій природний зовнішньополітичний пріоритет. Вона послідовно є одним із найсильніших адвокатів стабілізації регіону та його майбутньої інтеграції до Європейського Союзу, використовуючи свою позицію в ЄС для сприяння діалогу та підтримки реформ.

Східне партнерство: Історичний досвід Австрії як центральноєвропейської держави надає їй особливої чутливості та експертизи у відносинах зі Східною Європою. Вона виявляє особливий інтерес до країн Східного партнерства ЄС (таких як Україна, Молдова та Грузія) і часто слугує центром для діалогу та прихильником тіснішої взаємодії. [33]

Тематична спеціалізація: Роль Австрії додатково визначається її фокусом на конкретних темах, які безпосередньо пов'язані зі статусом Відня як дипломатичної столиці.

Контроль над озброєннями та ядерне нерозповсюдження: Як господар МАГАТЕ та Підготовчої комісії Організації Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань, Відень є глобальним центром ядерної дипломатії. Це надає Австрії природну платформу для сприяння діалогу з цих критичних питань. Роль

міста у проведенні вирішальних фінальних раундів переговорів щодо Іранської ядерної угоди (СВПД) є яскравим прикладом цієї тематичної ніші в дії.

Діалог у рамках ОБСЄ: Зі штаб-квартирою Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), розташованою у Відні, Австрія відіграє ключову роль у просуванні загальноєвропейського безпекового діалогу, особливо між Росією та Заходом. Вона використовує свою позицію як приймаючої держави для сприяння дискусіям та підтримки діяльності ОБСЄ у сфері запобігання та врегулювання конфліктів.

Попередні висновки: австрійська модель проти швейцарської. Еволюція австрійського нейтралітету породила модель дипломатії малої держави, що різко контрастує зі швейцарським архетипом. Пряме порівняння виявляє низку фундаментальних відмінностей, які є вирішальними для цього дослідження:

Походження: Швейцарський нейтралітет був довгостроковим, свідомим вибором, народженим з внутрішнього консенсусу і зміцненим протягом століть. Австрійський нейтралітет був геополітичною необхідністю, нав'язаною зовнішніми силами як умова для суверенітету.

Гнучкість: Ця різниця в походженні призвела до різниці в застосуванні. Швейцарська модель є більш принциповою, іноді межуючи з догматизмом, у своїй інтерпретації неупередженості. Австрійська модель є іманентно більш прагматичною та гнучкою, вже зазнавши радикального переосмислення для узгодження з членством в ЄС.

Контекст: Швейцарія діє з позиції формального неприєднання, що лежить в основі її претензії на універсальну прийнятність. Австрія діє як повністю інтегрований член Європейського Союзу, що робить її нейтралітет політикою солідарності з конкретним блоком, а не рівновіддаленості від усіх.

Ніша: Ці фактори призводять до двох різних ніш. Швейцарія культивувала роль глобального "чесного посередника", доступного для посередництва в конфліктах по всьому світу. Австрія розвинула більш сфокусовану роль регіонального "будівельника мостів", що спеціалізується на зв'язку Схід-Захід та

на конкретних тематичних сферах, де вона може використовувати інституційні активи, розташовані у Відні.

На завершення, унікальна, гібридна модель нейтралітету Австрії в межах ЄС демонструє інший шлях для малої держави для здійснення впливу. Визначивши характер та стратегічну орієнтацію цієї моделі, наступним кроком є аналіз того, як вона проявляється на практиці через розгляд конкретних посередницьких зусиль Австрії та її інституційної спроможності до "тихої дипломатії". [27]

3.2 Відень як центр багатосторонньої дипломатії: використання інфраструктурних переваг (ОБСЄ, МАГАТЕ)

Вступ: Відень як інструмент зовнішньої політики. Основним інструментом австрійської "тихої дипломатії" є не, як у швейцарському випадку, спеціально створений, фінансований державою апарат експертів з посередництва, а радше стратегічне та майстерне використання самого Відня як готової, легітимної та постійно діючої платформи для багатосторонньої дипломатії. У той час як Швейцарія будувала власні спеціалізовані державні структури, як-от Відділ безпеки людини, для проєктування свого впливу на глобальному рівні, Австрія вдосконалила мистецтво використання вже існуючої дипломатичної інфраструктури світового класу, яку вона приймає. Цей підхід, який можна назвати "платформною дипломатією", перетворює місто Відень із простого географічного місця на найважливіший зовнішньополітичний актив Австрії. Цей розділ проаналізує, як Австрія операціоналізує цю унікальну модель, використовуючи постійну дипломатичну екосистему Відня для надання "добрих послуг", сприяння діалогу та просування своєї ніші як "будівельника мостів" у межах ustalених та шанованих багатосторонніх форматів.

Віденська дипломатична екосистема: більше, ніж просто інфраструктура. Перетворення Відня на глобальний центр було свідомим, довгостроковим стратегічним проєктом. Розуміючи, що нав'язаний Австрії нейтралітет у

Холодній війні міг призвести до її маргіналізації, канцлер Бруно Крайський у 1970-х роках проводив візіонерську політику активного залучення великих міжнародних організацій. Мета полягала в тому, щоб фізично вбудувати Австрію в тканину міжнародної політики, зробивши її незамінним місцем для діалогу і тим самим зміцнивши її нейтральний статус та підвищивши її безпеку. Ця політика призвела до створення Віденського міжнародного центру, або "Міста ООН", яке сьогодні є свідченням успіху цієї стратегії.

Сила цієї моделі полягає не лише у фізичних будівлях, а й у живій та щільній дипломатичній екосистемі, яку вони підтримують. Ця екосистема має кілька ключових компонентів:

Міжнародні організації: Відень є одним із чотирьох головних міст-штаб-квартир ООН, де розміщено Відділення ООН у Відні (ЮНОВ). Важливо, що він також є резиденцією Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) та Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК), серед інших. Ця концентрація ключових органів глобального врядування створює постійний форум для вирішення деяких із найгостріших світових проблем.

Дипломатичний корпус: Присутність цих організацій означає, що майже кожна країна світу має постійне дипломатичне представництво у Відні, часто з високопоставленими послами та технічними експертами. Це створює постійне зібрання глобальних осіб, що ухвалюють рішення, та впливових діячів.

Спільнота НУО та експертів: Навколо офіційних організацій виріс багатий ландшафт міжнародних неурядових організацій, аналітичних центрів та академічних установ, що додає життєво важливий шар залучення громадянського суспільства та експертного аналізу.

Ця інтенсивна концентрація акторів створює потужний "мережевий ефект". Дипломатія у Відні не обмежується формальними засіданнями у визначених залах. Це безперервний процес, що розгортається в коридорах, на дипломатичних прийомах та у знаменитих кав'ярнях міста. Ця постійна, неформальна взаємодія дозволяє дискретно тестувати ідеї, будувати особисті стосунки та тихо

деескалувати напруженість. Для Австрії це означає, що їй не потрібно відправляти спеціальних посланців для скликання сторін; сторони вже тут, постійно залучені до діалогу на її території. [31]

ОБСЄ: платформа для європейського безпекового діалогу. Організація з безпеки та співробітництва в Європі, мабуть, є ідеальним інституційним втіленням ніші Австрії як "будівельника мостів". Її унікальний статус найбільшої у світі регіональної безпекової організації, 57 держав-учасниць якої охоплюють євроатлантичний та євразійський простір, робить її єдиним постійним форумом, де Сполучені Штати, Канада, європейські нації, Росія та країни Центральної Азії засідають як рівні. Це інклюзивне членство робить ОБСЄ незамінною, хоч і часто складною, платформою для загальноєвропейського безпекового діалогу.

Австрія використовує свій статус приймаючої країни кількома ключовими способами:

Надання майданчика для постійного діалогу: Найфундаментальніша роль Австрії — це надання фізичного та дипломатичного простору для повсякденної роботи ОБСЄ. Щотижневі засідання Постійної ради ОБСЄ в палаці Гофбург є формою безперервних, інституціоналізованих "добрих послуг", що гарантує, що канал для політичного діалогу між Росією та Заходом залишається відкритим навіть у періоди високої напруженості.

Сприяння переговорам: Австрія слугує господарем для численних переговорів з урегулювання конфліктів, що проводяться під егідою ОБСЄ, таких як процес Мінської групи щодо нагірно-карабаського конфлікту або переговори з придністровського врегулювання. Хоча Австрія не є провідним посередником, її роль як надійного та неупередженого господаря є вирішальним сприятливим фактором.

Активна модерація під час головування: Модель пасивного господаря може тимчасово трансформуватися в модель активного лідерства, коли Австрія перебирає на себе ротаційне головування в ОБСЄ. Під час свого останнього головування у 2017 році Австрія вміло використала свою позицію для просування власних зовнішньополітичних пріоритетів. Вона зосередилася на

деескалації конфлікту в Україні, відновленні довіри між Сходом і Заходом та боротьбі з радикалізацією. Це продемонструвало, як платформна модель дозволяє періодично переходити від фасилітації до активного формування порядку денного, даючи змогу Австрії скеровувати європейські безпекові дебати з позиції посиленого авторитету.

МАГАТЕ та ядерна дипломатія: ніша високої експертизи. Присутність Міжнародного агентства з атомної енергії зміцнила статус Відня як беззаперечної світової столиці ядерної дипломатії та нерозповсюдження. Це дозволило Австрії зайняти високоспеціалізовану тематичну нішу, сприяючи діалогу з деяких найскладніших та найнебезпечніших питань глобальної безпеки.

Найяскравішим прикладом цього була роль Австрії в переговорах щодо Іранської ядерної угоди, Спільного всеосяжного плану дій (СВПД). Протягом тривалих і виснажливих переговорів між Іраном та групою P5+1 (п'ять постійних членів Ради Безпеки ООН плюс Німеччина), Відень слугував основним місцем проведення. Роль Австрії в цьому історичному процесі полягала не в ролі змістовного посередника, що пропонує компроміси, а в ролі майстерного фасилітатора, чий внесок, тим не менш, був критично важливим:

Надання бездоганних "добрих послуг": Австрія запропонувала безпечне, нейтральне та технічно чудове середовище для переговорів. Вибір готелю "Пале Кобург" забезпечив необхідну безпеку та дискретність для делегацій, щоб брати участь у марафонських сесіях протягом кількох років.

Логістична та дипломатична підтримка: Австрійське міністерство закордонних справ невтомно працювало за лаштунками, щоб забезпечити безперебійне функціонування переговорів. Це включало бездоганну логістику, координацію безпеки та тонке дипломатичне мистецтво створення позитивної та конструктивної атмосфери для діалогу.

Підвищення престижу та репутації: Успішне укладення СВПД у Відні в 2015 році принесло Австрії величезний престиж. Це потужно зміцнило бренд "Відня" як місця, де найскладніші проблеми світу можна вирішити за допомогою

дипломатії. Цей репутаційний вигравш є прямим активом для майбутніх зовнішньополітичних починань Австрії. [31]

Кейс СВПД ідеально ілюструє австрійську модель: Австрія не написала жодного пункту угоди, але її бездоганне виконання ролі господаря та фасилітатора було незамінним елементом успіху процесу.

Попередні висновки: сильні та слабкі сторони "платформної дипломатії". Австрійська модель "платформної дипломатії" має чіткий набір сильних та слабких сторін порівняно зі швейцарським підходом до створення "внутрішньої експертизи".

Сильні сторони:

Висока легітимність: Діючи в межах усталених рамок ООН та ОБСЄ, дипломатичні ініціативи Австрії мають вагу та легітимність міжнародної спільноти.

Економічна ефективність: Модель є високоефективною. Вона використовує міжнародно фінансовану інфраструктуру та персонал вартістю в мільярди доларів, уникаючи необхідності створювати та підтримувати велику, спеціалізовану національну службу посередництва.

Постійний доступ та інформація: Постійна присутність глобального дипломатичного корпусу у Відні надає австрійським дипломатам неперевершений доступ до ключових гравців та безперервний потік високоякісної політичної інформації.

Слабкі сторони:

Залежність та відсутність контролю: Основна слабкість моделі полягає в її залежності від порядків денних, процедур та політичної динаміки міжнародних організацій. Австрія має мало контролю над процесом і може бути обмежена інституційною інерцією або політичними блокуваннями (напр., правилом консенсусу в ОБСЄ) органів, які вона приймає.

Обмежена роль: Платформна модель природно спрямовує Австрію до фасилітативної ролі. Структурно їй складніше ініціювати та очолювати власні

посередницькі процеси з нуля, оскільки її основна ідентичність — це ідентичність неупередженого господаря, а не проактивного посередника.

Проаналізувавши унікальний механізм "платформної дипломатії", що спирається на використання інституційних активів Відня, наступний розділ дослідить, як Австрія діє, коли виходить за межі ролі господаря та намагається більш проактивно брати участь у конкретних зусиллях з урегулювання конфліктів.

3.3 Аналіз практичних кейс-стаді: надання майданчика для переговорів (іранська ядерна програма) та роль на західних Балканах

Вступ: австрійська модель у дії. Визначивши австрійську модель прагматичного нейтралітету та її опору на "платформну дипломатію", цей розділ переходить до емпіричного аналізу цього підходу в дії. Розгляд ролей Австрії в багатосторонніх переговорах щодо іранської ядерної програми та її довгострокової залученості на Західних Балканах продемонструє, як ця унікальна зовнішньополітична рамка функціонує на практиці. Ці два кейси були обрані для ілюстрації різних масштабів та функцій австрійської дипломатії: перший демонструє її роль як глобального фасилітатора у питанні надзвичайної міжнародної важливості, тоді як другий розкриває її більш проактивну та зацікавлену роль як регіонального модератора у своїй основній сфері стратегічних інтересів. Цей аналіз виявить виразні сильні сторони австрійської моделі — зокрема, її здатність використовувати багатосторонні контексти, — а також висвітлить її специфічні обмеження порівняно з класичним швейцарським архетипом.

Кейс 1: Іранська ядерна угода (СВПД) – "платформна дипломатія" на світовій арені. Контекст: Тривала криза навколо ядерної програми Ірану була одним із найскладніших та найнебезпечніших безпекових викликів початку XXI століття. Роки ескалації напруженості, міжнародних санкцій та нависаючої загрози військового конфлікту призвели до дипломатичного процесу з високими

ставками за участю Ірану та групи P5+1 (п'ять постійних членів Ради Безпеки ООН — Китай, Франція, Росія, Велика Британія та США — плюс Німеччина). Переговори були технічно складними, політично вибухонебезпечними і вимагали майданчика, який був би не лише нейтральним та безпечним, але й мав би дипломатичну вагу та інфраструктуру для проведення такого монументального заходу.

Роль Австрії: Відень був природним і остаточним вибором для найкритичніших фаз переговорів. Роль Австрії в успішному укладенні Спільного всеосяжного плану дій (СВПД) у 2015 році є майстер-класом "платформної дипломатії". Її внесок можна визначити як тим, що вона зробила, так і тим, чого вона не робила.

Надання "добрих послуг" екстра-класу: Основна функція Австрії полягала в наданні фізичного та дипломатичного простору для переговорів. Це виходило далеко за межі простого бронювання готелю. Це включало забезпечення безпечного, дискретного та технічно оснащеного середовища, переважно в палаці Кобург, де виснажливі, цілодобові переговори могли тривати тижнями. Це було надання "добрих послуг" у безпрецедентному масштабі.

Логістична та протокольна підтримка: Австрійське міністерство закордонних справ надало бездоганну логістичну та протокольну підтримку, створивши сприятливу та професійну атмосферу, що ізолювала переговорників від зовнішнього тиску. Ця, на перший погляд, буденна функція насправді є вирішальним елементом дипломатії високого рівня, дозволяючи сторонам зосередитися виключно на суті своїх переговорів.

Використання віденської екосистеми: Близькість штаб-квартири Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) у Відні була значною перевагою. Технічні експерти з МАГАТЕ були легкодоступні для консультацій, а інституційний зв'язок між переговорами та світовим ядерним регулятором був фізично та символічно підкріплений.

Неучасть у змістовній частині: Важливо, що Австрія не була посередником у класичному сенсі. Вона не сиділа за столом переговорів, не розробляла текстів

і не пропонувала змістовних компромісів. Її роль полягала в ролі бездоганного та незамінного господаря та фасилітатора.

Аналіз кризь призму теорії: Кейс СВПД є досконалою емпіричною валідацією моделі "платформної дипломатії". Австрія використала свій єдиний найбільший актив — дипломатичну інфраструктуру міста Відень — щоб відіграти критичну роль у глобальному безпековому питанні. Її прагматичний нейтралітет також був ключовим. Попри те, що вона є членом ЄС, який наклав жорсткі санкції на Іран, історичний нейтралітет Австрії та її статус міста-господаря ООН зробили її прийнятним та довіреним майданчиком для всіх сторін, включно з іранською делегацією. Це докорінно відрізняється від мандату держави-покровительки Швейцарії між США та Іраном. У той час як Швейцарія діє як активний провідник повідомлень і надає пряме консульське представництво, Австрія надала пасивний, але необхідний контейнер для багатостороннього процесу. Вона не передавала повідомлення; вона надала безпечну кімнату, де це повідомлення могло бути створене.

Кейс 2: Західні Балкани – "нішева дипломатія" в регіоні стратегічних інтересів. Контекст: Західні Балкани є регіоном глибокої історичної, економічної та геополітичної важливості для Австрії. З огляду на географічну близькість та спадщину Австро-Угорської імперії, Відень розглядає стабільність та процвітання цього регіону як прямий національний інтерес. Отже, роль Австрії тут виходить далеко за межі класичного нейтралітету; це роль зацікавленого, залученого та впливового стейкхолдера.

Роль Австрії як "будівельника мостів" (Brückenbauer): Залученість Австрії на Західних Балканах є багатогранною та проактивною, ідеально втілюючи її ідентичність "будівельника мостів". Вона діє менше як нейтральний аутсайдер, а більше як регіональний модератор та адвокат, переважно використовуючи свій вплив у межах Європейського Союзу.

Політичне заступництво в межах ЄС: Найпотужнішим інструментом Австрії є її голос усередині ЄС. Вона послідовно є одним із найрішучіших та найвідданіших адвокатів європейської інтеграції держав Західних Балкан. Вона

використовує свою позицію в Європейській Раді та інших органах ЄС, щоб утримувати питання розширення на порядку денному, наполягати на відкритті переговорів про вступ та аргументувати на користь більш рішучої участі ЄС у регіоні.

Економічний вплив: Австрійські банки та компанії є одними з найбільших іноземних інвесторів на Західних Балканах. Цей значний економічний слід слугує потужним інструментом м'якої сили, створюючи взаємозалежність і даючи Австрії як частку в стабільності регіону, так і певний ступінь впливу на його економічний розвиток.

Сприяння діалогу: Хоча зазвичай Австрія не є провідним посередником у великих суперечках, вона послідовно підтримує та надає платформу для регіонального діалогу. Це включає проведення конференцій у Відні з балканської проблематики, підтримку переговорів за сприяння ЄС, як-от діалог Белград-Приштина, та використання своєї дипломатичної мережі для заохочення примирення та співпраці, наприклад, у Боснії та Герцеговині.

Синергія з ЄС: Важливо зазначити, що дії Австрії на Балканах майже завжди проводяться в тісній синергії з інституційною рамкою Європейського Союзу та через неї. Вона діє як "інсайдер ЄС", використовуючи легітимність, ресурси та політичну вагу Союзу для просування своїх цілей, які подаються як такі, що відповідають ширшій меті ЄС щодо стабілізації своєї периферії.

Аналіз кризь призму теорії: Цей кейс є яскравим прикладом Нішевої дипломатії, що ґрунтується на глибокій регіональній експертизі та історичних зв'язках. Австрія зайняла роль провідного голосу ЄС щодо Балкан. Однак ця проактивна позиція створює фундаментальну дилему та висвітлює межі її нейтралітету в цьому контексті. Наскільки сумісною є роль активного лобіста євроінтеграції з роллю неупередженого посередника у складних внутрішніх та двосторонніх конфліктах регіону? Відповідь — несумісною. На Західних Балканах Австрія свідомо пріоритезує свою роль зацікавленого стабілізатора та адвоката ЄС над роллю нейтрального брокера. Її вплив походить не від

неупередженості, а від її інсайдерського статусу в Брюсселі та її глибокої регіональної залученості.

Синтезуючий аналіз: характеристики та межі австрійської моделі. Порівняння ролі Австрії в цих двох випадках виявляє надзвичайну гнучкість та прагматизм її зовнішньополітичної моделі. У переговорах щодо Ірану вона виконувала роль пасивного, але глобально незамінного фасилітатора, де її нейтралітет та інфраструктура світового класу були ключовими активами. На Західних Балканах вона діє як проактивний, зацікавлений модератор, де її членство в ЄС та регіональна експертиза є основними інструментами. Це демонструє, що австрійська модель не є монолітною, а є високоадаптивною до конкретного контексту та необхідної ролі.

Ці кейси підтверджують, що австрійська модель є гібридною, прагматичною та глибоко залежною від багатосторонніх інституційних контекстів. Її сила посилюється, коли вона може вбудувати свої дії в рамки ООН, МАГАТЕ, ОБСЄ або, що найважливіше, Європейського Союзу. Це, однак, також виявляє ключове обмеження моделі. Її ефективність максимізується, коли вона діє як компонент більшого, потужнішого механізму, такого як P5+1 або зовнішньополітичний апарат ЄС. Питання про здатність Австрії ініціювати та успішно очолити великі посередницькі зусилля самостійно, без політичної та інституційної підтримки цих більших гравців, залишається переважно без відповіді. Її сила полягає в синергії, а не в самотності.

Висновок: практичні кейс-стаді Іранської ядерної угоди та Західних Балкан демонструють, що австрійська модель "платформної дипломатії" та регіонального "будівництва мостів" є надзвичайно успішною та складною стратегією. Вона слугує ефективною альтернативою класичній швейцарській моделі універсального "чесного посередника", показуючи, як мала держава може використовувати різні активи — інституційну спроможність приймати заходи та членство в політичному союзі — для досягнення значного зовнішньополітичного впливу. Цей розділ визначив унікальний характер австрійського підходу, сформованого його історією Холодної війни та інтеграцією до ЄС. Тепер робота

звернеться до третього й останнього кейс-стаді, Норвегії, щоб дослідити ще одну виразну модель посередництва малої держави — модель, не обтяжену формальним нейтралітетом чи структурами ЄС, яка культивувала свій вплив зовсім іншими засобами. [31]

ВИСНОВКИ ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

Детальне дослідження австрійського кейсу виявило виразну та надзвичайно прагматичну модель дипломатії малої держави, сформовану унікальними обставинами її післявоєнного відродження та подальшої інтеграції в європейський проєкт. Цей розділ продемонстрував, що австрійський нейтралітет — це не статична, принципова догма, а гнучкий, геополітичний інструмент, який був фундаментально переосмислений завдяки членству в ЄС. Ця трансформація не зробила посередницьку роль Австрії застарілою; натомість вона стимулювала розвиток нового операційного механізму. Аналіз показав, що цей механізм — це "платформна дипломатія" — майстерне та економічно ефективне використання неперевершеної дипломатичної інфраструктури Відня як основного інструменту для реалізації її зовнішньої політики. Практичні кейс-стаді надали емпіричне підтвердження цієї моделі, демонструючи, як Австрія успішно використовує свої активи для виконання подвійних ролей: глобального фасилітатора, як у переговорах щодо ядерної програми Ірану, та проактивного регіонального "будівельника мостів" (Brückenbauer) у своєму стратегічному сусідстві на Західних Балканах.

Цей синтез дозволяє провести фінальне, структуроване порівняння з класичною швейцарською моделлю, виявляючи два розбіжні, але успішні шляхи для посередництва малої держави.

Природа нейтралітету: У той час як швейцарський нейтралітет є глибоко вкоріненим історичним вибором, що становить ядро її національної ідентичності, австрійський нейтралітет є прагматичною геополітичною

спадщиною, що дозволило більшу гнучкість та радикальну реінтерпретацію у світлі членства в ЄС.

Відносини з ЄС: Позиція неприєднання Швейцарії лежить в основі її претензії на універсальну неупередженість. Навпаки, Австрія діє як повністю інтегрований інсайдер ЄС, політика "активної солідарності" якого формує та часто обмежує її посередницькі амбіції контекстами, сумісними з інтересами ЄС.

Первинний механізм: Дві моделі приводяться в рух різними двигунами. Швейцарія інвестувала у створення власної "внутрішньої" інституційної експертизи, втіленої у професійних кадрах Відділу безпеки людини. Австрія, навпаки, досягає успіху у використанні зовнішньої, вже існуючої інфраструктури, активуючи величезну дипломатичну екосистему, яку вона приймає у Відні.

Домінантна "ніша": Ці відмінності завершуються виразними стратегічними нішами. Швейцарія культивувала бренд глобального "чесного посередника", доступного для широкого кола конфліктів. Австрія спеціалізувалася як регіональний "будівельник мостів", зосереджуючись переважно на зв'язку Схід-Захід та на тематичних сферах, де Відень надає порівняльну перевагу.

Це порівняння чітко показує, що не існує єдиної "моделі нейтрального посередника", а скоріше спектр успішних стратегій, що залежать від унікальних історичних, політичних та інституційних контекстів.

Австрійська модель, попри всі її успіхи, має чіткий набір сильних сторін та обмежень. Її прагматизм, економічна ефективність та здатність діяти в синергії з грізною політичною та економічною потужністю ЄС є значними активами. Однак цей підхід також породжує залежність від порядків денних великих гравців та багатосторонніх організацій, пропонуючи менше контролю над процесом посередництва та обмежуючи її здатність до незалежних ініціатив поза цими усталеними рамками.

Разом розділи про Швейцарію та Австрію надали детальне дослідження двох виразних варіацій "нейтралістської" дипломатії. Ми проаналізували

класичну нейтральну модель та гібридну, інтегровану модель. Але як виглядає "тиха дипломатія" малої держави, яка не є нейтральною, а є активним членом військово-політичного альянсу? Які унікальні активи та інструменти використовує Норвегія, як один із засновників НАТО, для реалізації своєї ролі одного з провідних світових посередників, і як вона будує необхідну довіру без фундаментального покривала нейтралітету?

РОЗДІЛ 4: КЕЙС НОРВЕГІЇ: ЗАЛУЧЕНИЙ МИРОТВОРЕЦЬ

4.1 Норвезький підхід до посередництва: поєднання дипломатії, гуманітарної допомоги та залучення громадянського суспільства

Вступ: парадокс "залученого" миротворця. У той час як попередні розділи аналізували посередників, які черпають свою легітимність із формальної або практикованої політики нейтралітету, норвезький кейс представляє переконливий парадокс, що кидає виклик традиційним уявленням про врегулювання конфліктів. Норвегія, одна із засновниць Організації Північноатлантичного договору (НАТО), утвердилася як один із найактивніших, найшанованіших і часто найуспішніших мирних посередників у світі. У цьому розділі буде доведено, що норвезька модель посередництва є унікальним феноменом, який замінює принцип нейтралітету на проактивну стратегію розбудови довіри через довгострокову, багатогранну залученість. Її надзвичайний успіх не є випадковістю, а результатом складної та синергетичної "триангуляції" трьох окремих стовпів: офіційної державної дипломатії, масштабної гуманітарної допомоги та допомоги розвитку, а також гнучкої діяльності активного громадянського суспільства. На відміну від швейцарської та австрійської моделей, що ґрунтуються на неприєднанні, норвезький підхід демонструє, як мала, політично "залучена" держава може подолати виклик свого членства в альянсі, щоб зайняти незамінну нішу в міжнародному миротворенні.

Гене́за норвезької моделі: історичні та ідеологічні основи. Норвезька схильність до посередництва не є недавнім винаходом, а глибоко вкорінена в унікальному історичному та ідеологічному розвитку країни у ХХ столітті. Чотири ключові фактори збіглися, щоб створити родючий ґрунт для цього зовнішньополітичного покликання.

Соціал-демократична традиція: Норвезька політична культура зазнала глибокого впливу ідеалів соціал-демократичного руху. Фундаментальна віра в діалог, соціальну справедливість, міжнародну солідарність та мирне вирішення

спорів є не просто політичною перевагою, а основоположним елементом національної ідентичності. Це трансформувалося у зовнішню політику, яка інстинктивно віддає перевагу переговорам над конфронтацією та розглядає залученість як моральний та політичний імператив.

Спадщина протестантських місій: Задовго до того, як держава стала мирним посередником, норвезькі церковні місії та гуманітарні організації діяли по всьому світу. Ці групи створили розгалужені мережі на низовому рівні, особливо в Африці, Азії та Латинській Америці, і накопичили безцінний досвід роботи у складних та часто охоплених конфліктами середовищах. Ця історична присутність забезпечила вирішальну основу місцевих знань і, що найважливіше, резервуар довіри, на який держава могла згодом спертися.

"Нафтова дипломатія": Відкриття значних запасів нафти та газу в Північному морі з 1970-х років надало Норвегії фінансову незалежність та ресурси для фінансування її амбітної зовнішньої політики. Цей дивіденд "нафта в обмін на мир" дозволяє Осло фінансувати довгострокові, високоризикові та часто невдячні мирні ініціативи, не залежачи від мінливих пріоритетів міжнародних донорів. Це забезпечує стратегічне терпіння, необхідне для успіху "тихої дипломатії". [1]

Широкий політичний консенсус: Важливо, що роль Норвегії як миротворця не є партійним питанням, а користується широким, міжпартійним політичним консенсусом. Це забезпечує надзвичайну послідовність та передбачуваність її зовнішньої політики, запевняючи сторони конфлікту, що зобов'язання Норвегії не похитнуться зі зміною уряду.

Три стовпи норвезького посередництва: аналіз синергії. Операційним ядром норвезької моделі є безшовна та синергетична співпраця між трьома окремими, але взаємопов'язаними стовпами. Цей підхід "усього суспільства" забезпечує рівень гнучкості та охоплення, який важко відтворити більш централізованим державним системам.

Стовп 1: Міністерство закордонних справ (МЗС). МЗС забезпечує політичну легітимність, офіційну санкцію та дипломатичну силу для будь-якої

великої мирної ініціативи. Усередині Міністерства невеликий, високопрофесійний та гнучкий підрозділ — Секція з питань миру та примирення — слугує нервовим центром. Ця команда характеризується своєю компактною структурою, прямим доступом до міністра закордонних справ та вищого політичного керівництва, а також культурою, що заохочує дискретність та довгострокове мислення. Роль МЗС полягає у веденні офіційної дипломатії першого треку, безпосередньо взаємодіючи з урядами та керівництвом збройних груп. Воно забезпечує формальний канал для переговорів, надає офіційної ваги норвезької держави процесу та координує дії з іншими міжнародними акторами, включаючи Організацію Об'єднаних Націй та ключові західні держави.

Стовп 2: Гуманітарна допомога та розвиток (Norad та ін.). Гуманітарна допомога та допомога розвитку є основним інструментом м'якої сили Норвегії та ключем до розбудови довіри на низовому рівні. Допомога, що адмініструється такими агентствами, як Норвезьке агентство зі співробітництва у сфері розвитку (Norad), часто надається в зоні конфлікту задовго до початку будь-якого формального мирного процесу. Це виконує кілька стратегічних функцій. По-перше, це створює репутацію Норвегії як надійного та неупередженого актора, стурбованого добробутом населення. По-друге, це надає норвезьким дипломатам та НУО безцінний доступ до динаміки конфлікту та знання про неї. По-третє, і що найважливіше під час мирного процесу, це дозволяє створювати відчутні "мирні дивіденди". Здатність обіцяти та швидко надавати допомогу на відбудову, демобілізацію та економічне відновлення може слугувати потужним фінансовим стимулом для сторін конфлікту обрати переговори замість війни.

Стовп 3: Громадянське суспільство та неурядові організації (НУО). Третій стовп складається з динамічної екосистеми незалежних, але часто фінансованих державою НУО, таких як Норвезький центр з урегулювання конфліктів (NOREF) та Осло-центр з питань миру та прав людини. Ці організації є "силами спеціального призначення" моделі. Вони забезпечують неперевершену гнучкість і можуть виконувати завдання, які є занадто політично чутливими для офіційного уряду. Їхня роль включає ведення дипломатії другого та півтора треку,

встановлення початкових, неформальних контактів зі збройними групами, командирами повстанців і навіть визнаними терористичними організаціями, з якими МЗС не може офіційно взаємодіяти. Це забезпечує норвезькому уряду вирішальну "можливість правдоподібного заперечення", дозволяючи йому досліджувати потенційні можливості для миру без політичного ризику. Якщо ці початкові контакти зазнають невдачі, це невдача НУО; якщо вони успішні, процес може бути обережно піднятий на офіційний рівень МЗС.

Модель у дії: як працює "триангуляція"?. Геній норвезької моделі полягає в динамічній "триангуляції" цих трьох стовпів. Типовий мирний процес не йде лінійним шляхом, а скоріше є плинним та ітеративним циклом співпраці:

Точка входу: Часто норвезька гуманітарна організація або НУО вже присутня в зоні конфлікту, надаючи допомогу та будуючи місцеві стосунки. Вони можуть виявити потенційну "зрілість" для діалогу або до них може звернутися одна зі сторін конфлікту.

Початковий контакт (другий трек): НУО, за тихої фінансової підтримки та заохочення з боку МЗС, встановлює перші дискретні контакти, досліджуючи готовність сторін до розмови. Це було ключовою особливістю процесу, що призвів до Угод в Осло.

Дозрівання та підняття рівня (півтора трек): Якщо початкові переговори є перспективними, процес може бути піднятий до півтора треку, залучаючи як фасилітаторів з НУО, так і неофіційних представників МЗС для додання більшої ваги.

Офіційне залучення (перший трек): Коли сторони готові до формальних переговорів, МЗС бере на себе провідну роль, надаючи офіційний майданчик, високопоставлених посередників та політичну легітимність норвезької держави.

Стимулювання миру: Протягом усього цього процесу Norad та інші агентства з розвитку працюють у фоновому режимі, розробляючи та пропонуючи пакети "мирних дивідендів", роблячи економічні вигоди від врегулювання очевидними як для керівництва, так і для населення.

Ця динамічна, багатопшарова модель, яка може безшовно перемикатися між офіційними та неофіційними треками, глибоко відрізняється від більш формалізованих та державоцентричних підходів Швейцарії та Австрії.

Сильні сторони та ризики моделі. Основні сильні сторони норвезької моделі — це її глибока гнучкість, доступ до всіх рівнів конфліктного суспільства від сільських старійшин до президентів, здатність до терплячої, довгострокової залученості та можливість використовувати значні фінансові важелі для заохочення миру. Однак модель не позбавлена значних ризиків та критики.

Дилема НАТО: Попри свої успіхи, Норвегія постійно стикається зі звинуваченнями, особливо з боку незахідних держав, як-от Росія та Китай, що її посередницькі зусилля є "троянським конем" для просування західних інтересів. Це сприйняття може підірвати її авторитет та обмежити її прийнятність як посередника в конфліктах із сильним геополітичним виміром.

Розмивання меж: Тісна координація між дипломатичними, гуманітарними та громадськими акторами може розмивати межі між цими функціями. Це створює серйозний ризик для безпеки гуманітарних працівників, які можуть втратити свій захищений статус, якщо сторони конфлікту сприйматимуть їх як частину політичного процесу.

Залежність від особистостей: Модель історично покладалася на виняткові навички та особисті мережі кількох ключових осіб. Це ставить під сумнів її довгострокову інституціоналізацію та те, чи може вона існувати без цих харизматичних фігур.

Висновок: унікальність "залученого" миротворця. На завершення, норвезька модель є переконливою та успішною альтернативою підходам до посередництва, заснованим на нейтралітеті. Вона доводить, що мала держава може бути високоефективним миротворцем не всупереч, а в деякому сенсі завдяки своїй залученій політичній позиції. Майстерно поєднуючи легітимність державної дипломатії, м'яку силу гуманітарної допомоги та гнучкість громадянського суспільства, Норвегія розробила послідовну та складну стратегію "залученого миротворця". Вона будує довіру не через утримання, а

через довгострокову, конструктивну та багатогранну присутність у зонах конфліктів. Зрозумівши унікальну філософію та механізм норвезької моделі, наступним кроком є аналіз того, як ця складна машинерія працювала на практиці в деяких із її найвідоміших та найскладніших посередницьких кейсів.

4.2 Роль Норвегії як члена НАТО: парадокс чи перевага в посередництві?

Вступ: формулювання центрального парадокса. Членство Норвегії в Організації Північноатлантичного договору є не просто фоновим фактом її зовнішньої політики; це центральний, визначальний елемент, що створює складну діалектику викликів та можливостей, невідому нейтральним посередникам, як-от Швейцарія та Австрія. Це союзницьке зобов'язання ставить Норвегію в серце західної архітектури безпеки, породжуючи фундаментальний парадокс, що лежить в основі її посередницької ідентичності. Як держава, що зв'язана зобов'язаннями колективної оборони за Статтею 5, бере участь у військових операціях під проводом альянсу та належить до конкретного геополітичного блоку, може успішно позиціонувати себе як неупередженого та довіреного посередника в конфліктах, де підозра до Заходу часто є ключовим рушієм? У цьому розділі буде доведено, що членство Норвегії в НАТО не є ані простою перевагою, ані безумовним недоліком. Натомість, це визначальна умова, що формує саму природу її посередницької ніші, змушуючи її розробляти складні стратегії для управління цією іманентною напруженістю. Аналіз спочатку розгляне виклики для неупередженості, що створює членство в НАТО, потім дослідить унікальні активи, які надає ця приналежність, і, нарешті, розбере практичні стратегії, які Норвегія застосовує для навігації в цьому парадоксі.

Виклик: НАТО як перешкода для неупередженості. Для будь-якого посередника сприйняття неупередженості є валютою довіри. Членство Норвегії в НАТО створює негайний та значний виклик у цьому відношенні, особливо при

взаємодії з державами або недержавними акторами, які визначають себе в опозиції до Заходу.

Найбільш значною перешкодою є проблема сприйняття. В очах таких акторів, як Росія, Китай, Іран чи різноманітні революційні рухи, НАТО — це не оборонний альянс, а головний інструмент західної, і зокрема американської, геополітичної могутності. За визначенням, член НАТО не може бути посправжньому нейтральним. Це автоматично забарвлює сприйняття мотивів Норвегії, породжуючи підозру, що її миротворчі ініціативи можуть бути "троянським конем" для західних інтересів, інструментом м'якої сили, призначеним для формування постконфліктного середовища у сприятливий для альянсу спосіб. Таке сприйняття може призвести до "дефіциту довіри" від самого початку, вимагаючи від норвезьких дипломатів докладати подвійних зусиль, щоб довести свою добросовісність.

Окрім сприйняття, членство в НАТО накладає відчутні обмеження для дипломатичної маневреності. Як лояльний союзник, Норвегія зобов'язана підтримувати спільні позиції альянсу, брати участь у санкційних режимах (наприклад, проти Росії після 2014 року) та робити внесок у військові операції під проводом НАТО. Її участь у інтервенції в Лівії у 2011 році, наприклад, зробила її прямим учасником бойових дій, що унеможливило її кандидатуру як посередника в цьому конфлікті. Це зобов'язання до союзницької солідарності означає, що Норвегія не завжди може зберігати ідеальну рівновіддаленість від усіх сторін, на яку може претендувати нейтральна держава, як-от Швейцарія, як на свою стандартну позицію. Існують конфлікти, в яких її руки просто зв'язані договірними зобов'язаннями.

Це призводило до конкретних випадків недовіри та критики. У конфліктах, де існує пряме зіткнення інтересів між НАТО та іншими великими державами, норвезькі ініціативи часто зустрічають зі скептицизмом. Наприклад, будь-яка спроба Норвегії виступити посередником у сирійському конфлікті була б сприйнята з глибокою підозрою Росією та урядом Асада, які бачили б у Норвегії не чесного посередника, а представника протилежної коаліції. Ця структурна

реальність фактично закриває для Норвегії двері до певної категорії конфліктів, змушуючи її ретельно обирати свої залучення.

Перевага: НАТО як унікальний актив та важіль впливу. З іншого боку, те саме членство в альянсі, що створює ці виклики, також надає Норвегії унікальний набір активів та важелів впливу, абсолютно недоступних для її нейтральних колег.

Насамперед, членство в НАТО надає Норвегії політичну вагу та "місце за столом", що значно перевищують те, на що міг би претендувати її скромний розмір. Як договірний союзник, її голос чують і поважають у ключових форумах ухвалення рішень західного світу, зокрема у Вашингтоні та Брюсселі. Коли говорять норвезькі дипломати, вони говорять не просто від імені маленької скандинавської країни; вони говорять як довірений член найпотужнішого у світі військового альянсу. Це надає серйозності та авторитету їхнім дипломатичним зусиллям.

Найціннішим активом, що походить звідси, є роль Норвегії як "трансатлантичного мосту" та її "гаряча лінія" до Вашингтона. Це, мабуть, був єдиний найважливіший фактор успіху Угод в Осло. Норвезькі фасилітатори змогли завоювати довіру Організації визволення Палестини (ОВП), актора, з яким Сполучені Штати на той час не могли офіційно взаємодіяти. Унікальна позиція Норвегії дозволила їй слугувати дискретним неофіційним каналом, інтерпретуючи позиції та "червоні лінії" кожної сторони для іншої і, що найважливіше, гарантуючи, що будь-яка потенційна угода матиме мовчазну підтримку Сполучених Штатів, єдиної сили, здатної гарантувати остаточне врегулювання. Для багатьох сторін конфлікту справжня цінність розмови з Норвегією полягає в тому, що вони опосередковано розмовляють з Вашингтоном. [29]

Крім того, в певних конфліктах безпекові повноваження Норвегії можуть бути явною перевагою. Її здатність розуміти та координувати свої дії з безпековими інтересами Сполучених Штатів та інших західних держав робить її надійним безпековим партнером. Коли мирна угода вимагає міжнародних

моніторингових місій або гарантій безпеки за участю західних акторів, інсайдерські знання Норвегії про процедури та мислення НАТО можуть бути неоціненними для розробки дієвих та прийнятних рішень. У цьому сенсі її членство в альянсі додає шар реалізму твердої безпеки до її ініціатив у сфері м'якої сили.

Мистецтво управління парадоксом: стратегії та практика. Ключ до успіху Норвегії полягає в її витонченій здатності управляти цим центральним парадоксом. Вона робить це за допомогою набору свідомих стратегій, розроблених для пом'якшення недоліків її членства в НАТО при максимізації переваг.

Основною стратегією є "компаратменталізація" її зовнішньополітичних ролей. Норвегія стала майстром у сигналізованні, який "капелюх" вона одягає в тому чи іншому контексті. На Крайній Півночі, займаючись безпекою в Баренцевому морі, вона діє однозначно як "Норвегія-союзник-по-НАТО", прифронтна держава, що моніторить російську військову активність. Однак у контексті, подібному до колумбійського мирного процесу, вона позиціонує себе як "Норвегія-миротворець", наголошуючи на своїй довгостроковій прихильності гуманітарним принципам та діалогу. Це вимагає високого рівня дипломатичної майстерності в адаптації свого меседжу та підходу до різних аудиторій та різних конфліктів.

Модель "трьох стовпів" є основним механізмом для цієї компартменталізації. Норвегія вміло використовує свої НУО як "буфер" та інструмент для залучення в політично токсичних середовищах. У ситуаціях, де офіційна участь члена НАТО була б контрпродуктивною, норвезький уряд може профінансувати незалежну НУО для встановлення початкових контактів. Це забезпечує шар розмежування та можливість правдоподібного заперечення. НУО може будувати довіру та досліджувати можливості без політичного багажу членства держави в альянсі. Якщо час дозріє, процес може бути обережно переданий на офіційний рівень МЗС.

Нарешті, існує чітка закономірність спеціалізації на "дозволених" конфліктах. Хоча це не є явною політикою, Норвегія, як правило, досягає найбільших успіхів у конфліктах, де немає прямої, високоризикової конфронтації між НАТО та іншою великою державою, як-от Росія чи Китай. Вона виявилася високоефективною в посередництві у внутрішніх збройних конфліктах (Колумбія, Шрі-Ланка, Філіппіни) або у складних регіональних суперечках, де Захід зацікавлений у вирішенні, але не є основним учасником бойових дій (ізраїльсько-палестинський конфлікт у 1990-х). Цей прагматичний вибір кейсів дозволяє Норвегії діяти в просторі, де її роль "мосту до Заходу" є активом, а не пасивом.

Висновок: НАТО як нішеутворюючий фактор. У кінцевому підсумку, членство Норвегії в НАТО однозначно не є ані чистою перевагою, ані безумовним недоліком. Це єдиний найважливіший зовнішній фактор, що визначає саму природу та межі її посередницької ніші. Він змушує відмовитися від універсалістських амбіцій нейтральної держави, як-от Швейцарія, і сприяє більш спеціалізованій, стратегічній формі миротворення. Постійна потреба управляти парадоксом буття одночасно "надійним союзником" і "чесним посередником" зробила норвезьку дипломатію надзвичайно гнучкою, прагматичною та багатопаровою. На відміну від потенційного універсалізму нейтральних держав, ніша Норвегії — це ніша "залученого інсайдера" — миротворця, що належить до західного табору. Вона є унікально та надзвичайно ефективною в конфліктах, де її авторитет у межах західного альянсу та її неперевершений доступ до Вашингтона є критичними активами для досягнення тривалого миру. Зрозумівши цю складну діалектику між політикою альянсу та миротворенням, наступний розділ розгляне, як ця динаміка проявилася в найвідоміших та найскладніших практичних кейсах норвезького посередництва.

[34]

4.3 Аналіз практичних кейс-стаді: угоди в Осло (Ізраїль-Палестина), та мирні процеси в Колумбії (FARC) і Шрі-Ланці

Вступ: лабораторія норвезького посередництва. Справжня міра будь-якої дипломатичної моделі полягає не в її теоретичній елегантності, а в її ефективності під величезним тиском реальних конфліктів. Цей розділ входить до лабораторії норвезького посередництва, розглядаючи три його найбільш канонічні та показові кейси: іконічний прорив Угод в Осло, повний провал у Шрі-Ланці та зрілий успіх у Колумбії. Критичний аналіз цього спектру результатів дозволяє глибоко, емпірично зрозуміти норвезьку модель у дії. Він надає унікальну можливість побачити, як синергія її "трех стовпів" функціонує в різних контекстах, як долається парадокс її членства в НАТО і, зрештою, визначити тонку межу між тріумфом і поразкою у світі міжнародного миротворення з високими ставками.

Кейс 1: Угоди в Осло (Ізраїль-Палестина, 1993) – іконічний прорив та його межі. Контекст: На початку 1990-х років офіційний ізраїльсько-палестинський мирний процес зайшов у публічний та непродуктивний глухий кут у Вашингтоні. Сполучені Штати, основний посередник, мали законодавчу заборону на пряму взаємодію з Організацією визволення Палестини (ОВП), яку вони визнали терористичною групою. Для виходу з тупика був конче необхідний таємний, альтернативний канал.

Роль Норвегії: Процес в Осло є квінтесенцією демонстрації унікальних сильних сторін норвезької моделі.

"Три стовпи" в дії: Процес розпочався не на урядовому рівні. Початкову точку входу забезпечив Інститут прикладних соціальних наук Fafo, норвезька НУО, пов'язана з профспілками. Академічні дослідження Fafo на палестинських територіях стали ідеальним прикриттям для його директора, Тер'є Рьод-Ларсена, щоб встановити початкові, заперечувані контакти між ізраїльськими науковцями та посадовцями ОВП. Лише коли ці переговори другого треку продемонстрували реальну перспективу, процес був дискретно піднятий на вищий рівень, за повної

підтримки та сприяння норвезького Міністерства закордонних справ під керівництвом міністра Юхана Юргена Гольста.

Майстерність "тихої дипломатії": Увесь процес, від його зародження до остаточної угоди, проводився під завісою абсолютної таємності. Це конфіденційне середовище було критично важливим, дозволяючи обом сторонам досліджувати безпрецедентні компроміси без страху негайної публічної чи політичної реакції з боку радикалів.

Аналіз кризь призму теорії: Кейс Осло показує, як членство Норвегії в НАТО було перетворено на вирішальний актив. Як довірений союзник США, Норвегія змогла надати канал до ОВП, якого не мав Вашингтон. Вона діяла як "трансатлантичний міст", запевняючи ізраїльтян, що процес не буде ворожим до їхніх ключових безпекових інтересів, і водночас надаючи ОВП надійний шлях до американського визнання. Однак подальша доля Угод також висвітлює іманентні обмеження моделі. Норвегія була блискучим фасилітатором, але не мала влади гарантувати імплементацію угоди. Щойно угоду було підписано на галявині Білого дому, її виконання стало залежати від політичної волі сторін та постійної залученості Сполучених Штатів. Подальший розвал процесу в Осло продемонстрував, що хоча мала держава може створити прорив, вона не може примусити до миру. [9] [40]

Кейс 2: Шрі-Ланка (уряд та ТЗТІ, 2002-2009) – повчальна невдача. Контекст: Етнічний конфлікт між урядом Шрі-Ланки, де домінують сингали, та "Тиграми визволення Таміл-Іламу" (ТЗТІ), які прагнули створити незалежну державу, був однією з найжорстокіших та найскладніших громадянських воєн кінця ХХ століття. Після десятиліть кровопролиття на початку 2000-х років, здавалося, відкрилося вікно можливостей для миру.

Роль Норвегії: Натхненна успіхом в Осло, Норвегія взяла на себе амбітну роль провідного фасилітатора у мирному процесі в Шрі-Ланці. Вона спробувала застосувати свою фірмову модель, уклавши угоду про припинення вогню в 2002 році та сприяючи кільком раундам переговорів. Вона використала значну фінансову допомогу як важіль впливу та інвестувала величезний дипломатичний

капітал у процес. Однак ці зусилля закінчилися катастрофічною невдачею: перемир'я було зірвано, а війна завершилася у 2009 році жорстоким військовим знищенням ТЗТІ.

Аналіз кризь призму теорії (аналіз невдачі): Кейс Шрі-Ланки слугує вирішальним, застережливим уроком, що розкриває умови, за яких норвезька модель може зазнати невдачі.

Неправильне розуміння регіонального контексту: Норвегія, далекий європейський актор, глибоко недооцінила геополітичні інтереси Індії, домінуючої регіональної держави. Індія, з осторогою ставлячись до процесу, який вона не контролювала біля своїх кордонів, залишалася переважно відстороненою та підозрілою, позбавивши процес життєво важливого регіонального якоря.

Втрата сприйнятої неупередженості: З часом норвезькі фасилітатори почали сприйматися сингальським урядом та населенням як занадто прихильні до тамільської сторони. Це сприйняття, незалежно від його правдивості, підірвало довіру, необхідну для посередника, і Норвегія зрештою була відсунута на другий план.

Неефективність без "зрілості": Синергія "трьох стовпів" є неефективною, коли відсутні ключові умови для миру. Зрештою, уряд Шрі-Ланки, підтриманий новими міжнародними партнерами, як-от Китай та Пакистан, вирішив, що має військовий шлях до перемоги. Коли одна зі сторін не є щиро відданою врегулюванню шляхом переговорів, інструменти фасилітації та фінансових стимулів посередника стають безсилими.

Дилема НАТО: Хоча це і не було основною причиною невдачі, статус Норвегії як західної країни-члена НАТО, можливо, полегшив уряду переорієнтацію на Китай, Пакистан та Іран за військовою та дипломатичною підтримкою під час підготовки до фінального наступу, подаючи конфлікт у спосіб, що маргіналізував посередницькі зусилля під проводом Заходу. [13] [16] [22]

Кейс 3: Колумбія (уряд та FARC, 2012-2016) – зрілий успіх. Контекст: Після більш ніж п'ятдесяти років збройного конфлікту, війна між колумбійською державою та Революційними збройними силами Колумбії (FARC) досягла "взаємно болісного пату". Обидві сторони були виснажені, а новий уряд під керівництвом президента Хуана Мануеля Сантоса мав політичну волю шукати завершення найдовшого конфлікту в Західній півкулі шляхом переговорів.

Роль Норвегії: Вивчивши болючі уроки Шрі-Ланки, Норвегія підійшла до колумбійського процесу з більш зрілою, колаборативною та нюансованою стратегією. Вона не прагнула бути єдиним посередником, а взяла на себе роль "гаранта" разом із Кубою.

Вивчені уроки: Ця модель співгарантії була стратегічним шедевром. Норвегія діяла не як зірка шоу, а як стабільний, надійний та експертний партнер.

Ефективне використання "трьох стовпів": Модель спрацювала ідеально. МЗС надавало політичну підтримку та дипломатичну експертизу на найвищому рівні в Гавані. Норвезькі агентства з допомоги фінансували та надавали технічну експертизу для вирішальних програм "мирних дивідендів", таких як гуманітарне розмінування та підготовка до реінтеграції колишніх комбатантів. Норвезькі експертні НУО надавали поради з конкретних пунктів порядку денного, як-от перехідне правосуддя.

Аналіз крізь призму теорії (аналіз успіху): Колумбійський кейс представляє норвезьку модель, що діє в ідеальних умовах.

Ідеальний контекст: Конфлікт був "зрілим" для вирішення, зі щирою політичною волею з обох боків. Важливо, що процес мав сильну та постійну підтримку Сполучених Штатів, що усунуло будь-які перешкоди з боку великих держав.

Ефективне управління статусом НАТО: Партнерство з Кубою було ключем до управління парадоксом НАТО. Цей збалансований дует надав процесу бездоганну довіру як з боку колумбійської держави (ключового союзника США), так і з боку лівих повстанців FARC, які історично ставилися до Заходу з

підозрою. Це повністю нейтралізувало будь-які потенційні аргументи про "троянського коня".

Чітко визначена "нішева" роль: Діючи як гарант, а не як єдиний посередник, Норвегія знайшла комфортну та високоефективну нішу. Вона могла використовувати свої сильні сторони — терпіння, фінансові ресурси, експертні знання та свій "міст до Вашингтона" — не будучи надмірно вразливою та не беручи на себе одноосібну відповідальність за результат.

Синтезуючий аналіз: уроки успіху та невдачі. Порівняльний аналіз цих трьох кейсів показує, що успіх норвезької моделі є високоумовним. Іконічний прорив в Осло продемонстрував неймовірний потенціал моделі створювати можливості для миру там, де їх не існувало. Катастрофічна невдача в Шрі-Ланці виявила її критичні вразливості: вона не може бути успішною в незрілому конфлікті, в умовах опозиції (або байдужості) великих держав, або якщо вона неправильно зчитує регіональний геополітичний контекст. Зрілий успіх у Колумбії показав модель у її еволюціонованій формі: більш прагматичній, колаборативній та гостро усвідомлюючій необхідність сприятливого міжнародного та регіонального середовища. Ключовими змінними, що відокремлюють успіх від невдачі, є справжня "зрілість" конфлікту і, для "залученого" миротворця, як-от Норвегія, мовчазна або явна підтримка Сполучених Штатів та відповідних регіональних держав. Норвезька модель не залишилася статичною; це структура, що навчається, яка через горнило невдач стала більш обережним, реалістичним і, зрештою, більш ефективним інструментом міжнародного миру. [10]

ВИСНОВКИ ЧЕТВЕРТОГО РОЗДІЛУ

Всебічний аналіз норвезького кейсу продемонстрував, що його всесвітньо визнана роль миротворця є не аномалією, а продуктом цілісної, складної та унікальної зовнішньополітичної моделі. Цей розділ показав, що операційним двигуном моделі є синергетична "триангуляція" її "трьох стовпів" — державної

дипломатії, гуманітарної допомоги та громадянського суспільства, — що дозволяє їй діяти з гнучкістю та багат шаровою глибиною, які важко відтворити. Далі дослідження встановило, що членство Норвегії в НАТО є центральним, визначальним парадоксом цієї моделі; фактором, що створює значні виклики для її сприйнятої неупередженості, але водночас надає їй політичну вагу та трансатлантичний доступ, які є одними з її найцінніших активів. Нарешті, критичний розгляд кейс-стаді, від іконічного прориву в Осло до повчальної невдачі в Шрі-Ланці та зрілого успіху в Колумбії, виявив, що норвезька модель є структурою, що навчається, ефективність якої значною мірою залежить від специфічного набору зовнішніх умов.

З цього синтезу постає фінальний, цілісний портрет "норвезької моделі 'залученого' миротворця", який можна визначити через набір чітких характеристик:

Її фундаментом є проактивна залученість, а не нейтралітет. Вона не презюмує довіру на основі формального статусу, а прагне активно "zasлужити" її через довгострокову гуманітарну присутність, фінансові інвестиції та терплячий політичний діалог.

Її операційна філософія — це форма багат шарової "тихої дипломатії", що майстерно поєднує офіційні канали першого треку з заперечуваними, гнучкими та часто більш ефективними ініціативами півтора та другого треків, які очолюють недержавні актори.

Її первинним інструментом є стратегічна "триангуляція" її дипломатичних, фінансових та громадських ресурсів, що дозволяє стимулювати мир відчутними "дивідендами", одночасно підтримуючи канали комунікації на всіх рівнях конфлікту.

Її визначальним парадоксом є членство в НАТО, постійна умова, що є одночасно потенційною загрозою для її авторитету та потужним активом, що надає важелі впливу та доступ, недоступні для її нейтральних колег.

Це становить модель високого ризику та високого потенційного виграшу, яка докорінно відрізняється від більш консервативних, передбачуваних та схильних до уникнення ризику підходів нейтральних держав.

Завершивши детальний аналіз трьох унікальних та впливових малих держав-посередників, емпірична частина цієї роботи є повною. Ми розібрали три чіткі архетипи: Швейцарію, класичного нейтрального "чесного посередника", що використовує історичну репутацію та власну експертизу; Австрію, прагматичного "будівельника мостів", що майстерно використовує своє членство в ЄС та багатосторонню інфраструктуру як основні інструменти; та Норвегію, "залученого" миротворця, що діє в межах військового альянсу, покладаючись на динамічну синергію державних та недержавних інструментів.

Маючи ці три всебічні кейс-стаді, ми тепер володіємо необхідною емпіричною та теоретичною основою для переходу до фінального та найважливішого етапу цього дослідження. Підґрунтя для переходу від індивідуального аналізу до ширшого, порівняльного синтезу закладено. Це підводить нас до центральних питань, на які має відповісти заключний розділ цієї роботи: Які спільні фактори успіху та структурні обмеження можна виявити в цих трьох глибоко відмінних моделях дипломатії малих держав? Які універсальні уроки може запропонувати їхній різний досвід іншим державам, що прагнуть до ролі посередника? І, що найважливіше, яке майбутнє "тихої дипломатії" та нішевої ролі малого-держави-посередника у світі, що дедалі більше поляризується і визначається поновленою конкуренцією великих держав?

РОЗДІЛ 5: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ВИСНОВКИ

5.1 Спільні та відмінні риси у стратегіях, інструментах та мотиваціях трьох держав

Вступ: від трьох портретів до порівняльної матриці. Попередні розділи намалювали детальні портрети трьох самобутніх та впливових малих держав-посередників: Швейцарії як класичного нейтрального "чесного посередника", Австрії як прагматичного "будівельника мостів", інтегрованого в Європейський Союз, та Норвегії як "залученого" миротворця, що діє в межах альянсу НАТО. Проаналізувавши кожен модель окремо, завдання тепер полягає в тому, щоб перейти від цих індивідуальних кейс-стаді до систематичного, тематичного порівняння. Цей розділ деконструює три моделі за ключовими вимірами: мотивація, стратегічний підхід та операційні інструменти. Такий порівняльний аналіз дозволить нам вийти за межі опису та наблизитися до створення більш стійкої типології посередницьких ролей для малих держав у сучасній світовій політиці, виявляючи фундаментальні розбіжності та неочевидні подібності в їхніх відповідних підходах до "тихої дипломатії".

Вимір I: Мотивація та рушійні сили. Центральне питання для розуміння будь-якої зовнішньої політики — це "Чому?": які глибинні рушії дій держави? Хоча всі три країни мають спільну мету — підвищення свого міжнародного статусу та безпеки, їхні основні мотивації для освоєння ніші в посередництві докорінно відрізняються, випливаючи з їхніх унікальних історичних шляхів та політичних ідентичностей.

Швейцарія: Швейцарська мотивація глибоко переплетена з поняттями історичної інерції та захисту ідентичності. Нейтралітет — це не просто політика; це основоположний принцип сучасної швейцарської держави, її *raison d'être*. У світі, де класичний нейтралітет часто ставиться під сумнів, активна участь у посередництві та надання "добрих послуг" є для Швейцарії способом постійно демонструвати корисність та актуальність своєї ключової ідентичності. Це форма

самозбереження. Ця принципова позиція доповнюється сильним прагматичним інтересом. "Бренд" Женеви як столиці миру та дипломатії приносить величезний політичний капітал, зміцнює позитивний міжнародний імідж країни та генерує значні економічні вигоди. Для Швейцарії посередництво — це одночасно і підтвердження її історичної ідентичності, і розумна інвестиція у своє глобальне становище.

Австрія: Австрійська мотивація є переважно продуктом геополітичного позиціонування та історичної спадщини. На відміну від Швейцарії, її нейтралітет був післявоєнною необхідністю, а не багатовіковим вибором. Після Холодної війни, і особливо після вступу до Європейського Союзу в 1995 році, Австрія зіткнулася з викликом визначення нової мети. Роль "будівельника мостів" (Brückenbauer) стала стратегічною відповіддю — способом зайняти унікальну та цінну нішу в межах структури ЄС, що не дозволило їй стати просто ще однією малою державою-членом. Ця роль потужно живиться її історичною сферою впливу. Спираючись на спадщину Габсбурзької імперії, Австрія використовує свої глибокі культурні та історичні знання, щоб претендувати на особливу роль на Західних Балканах та у Східній Європі, перетворюючи історичний тягар на сучасний дипломатичний актив.

Норвегія: Норвезька мотивація є найбільш відверто ідеологічною та ціннісною. Вона корениться в глибоко вкоріненій соціал-демократичній політичній культурі, яка відстоює міжнародну солідарність, гуманізм та принцип діалогу. Концепція "гуманітарної наддержави" є щирим вираженням цього національного етосу. Ця ідеологічна місія уможлиблюється та посилюється потужним прагматичним фактором: її величезними нафтовими багатствами. Це дає Норвегії фінансову незалежність для фінансування довгострокових, високоризикових мирних ініціатив, дозволяючи їй проєктувати свої цінності та вплив у глобальному масштабі. Для Норвегії посередництво є формою проєкції м'якої сили, способом перетворення своїх цінностей та фінансових ресурсів на міжнародний вплив, значно непропорційний її невеликому населенню.

Узагальнюючи, хоча спільне бажання "стрибнути вище голови" у міжнародних справах є спільною рисою, основні рушійні сили різночі відрізняються: Швейцарія мотивована захистом своєї унікальної ідентичності, Австрія — пошуком релевантної геополітичної ролі в межах ЄС, а Норвегія — проєкцією своїх ідеологічних цінностей. [2]

Вимір II: Стратегічні підходи та "ніші". "Як" вони здійснюють свою посередницьку діяльність — їхні загальні стратегічні рамки — є прямим наслідком їхніх мотивацій і, що найважливіше, їхніх відмінних позицій у міжнародній системі. Усі три країни успішно практикують "нішеву дипломатію", але ніші, які вони зайняли, докорінно відрізняються за масштабом, ризиком та характером.

Швейцарія: Швейцарська стратегія — це стратегія універсального, неупередженого "чесного посередника". Її бренд побудований на дискретності, надійності та принциповій неупередженості, гарантованій її неучастю в будь-яких політичних чи військових альянсах. Це дозволяє їй культивувати універсалістську амбіцію: бути доступною для будь-якого конфлікту, в будь-якій точці світу, де основна потреба полягає в наявності дискретного та надійного каналу комунікації. Її стратегічний підхід є відносно консервативним та схильним до уникнення ризику, зосереджуючись на наданні платформи та процесу, а не на диктуванні суті угоди.

Австрія: Австрійська стратегія — це стратегія регіонального фасилітатора та практика "платформної дипломатії". Її ніша є географічно та тематично сфокусованою. Замість того, щоб пропонувати універсальну послугу, вона концентрується на регіонах стратегічного інтересу (Західні Балкани, Східна Європа) та на питаннях, де багатостороння інфраструктура Відня надає перевагу "домашнього поля" (ядерне нерозповсюдження, діалог в ОБСЄ). Її підхід менше пов'язаний з ініціюванням власних процесів з нуля, а більше — з умілим використанням існуючих багатосторонніх майданчиків та свого інсайдерського впливу в межах ЄС.

Норвегія: Норвезька стратегія — це стратегія проактивного, "залученого" миротворця. Це найбільш ризикований підхід із трьох, що обіцяє найбільшу винагороду. Норвегія не чекає, поки її попросять; вона активно шукає можливості та глибоко занурюється в обрану кількість конфліктів. Її стратегія передбачає довгострокову, багатопарову залученість, від низового рівня до рівня керівництва. На відміну від швейцарського фокусу на неупередженості, стратегія Норвегії базується на завоюванні довіри через активну, конструктивну взаємодію, навіть якщо це іноді призводить до звинувачень у упередженості. [7]

Вимір III: "Інструментарій". Специфічні інструменти — "за допомогою чого" — які кожна держава використовує, є логічним продовженням їхніх стратегічних підходів. Хоча всі три наголошують на несилових методах та "тихій дипломатії", їхні операційні інструментарії є унікальними.

Швейцарія: Швейцарський інструментарій переважно державоцентричний та заснований на експертизі. Його ключові інструменти є продуктами власного державного апарату: високопрофесійні посередницькі команди Відділу безпеки людини (ВБЛ) Федерального департаменту закордонних справ, ретельно підібраний реєстр експертів у її Експертному пулі та формальний дипломатичний інструмент мандатів держави-покровительки. Її найбільшим фізичним активом є власна нейтральна територія, зокрема місто Женева. Швейцарська модель — це модель "внутрішньої" спроможності.

Австрія: Австрійський інструментарій заснований на інфраструктурі та багатосторонності. Її єдиним найбільшим інструментом є саме місто Відень, яке вона використовує як дипломатичну платформу. Вона використовує зовнішню, фінансовану на міжнародному рівні інфраструктуру ООН, ОБСЄ та МАГАТЕ. Іншим її ключовим інструментом є вплив у межах ЄС, що дозволяє їй формувати політику та ресурси Союзу на підтримку своїх дипломатичних цілей. Австрійська модель — це модель "аутсорсингової" або "запозиченої" спроможності.

Норвегія: Норвезький інструментарій визначається синергією та фінансовою потужністю. Її основним інструментом є унікальна "триангуляція" її

"трех стовпів" — безшовна співпраця між Міністерством закордонних справ (політична легітимність), агентствами з розвитку (фінансові стимули) та НУО (гнучкість та доступ). Вирішальним та відмінним інструментом є її здатність безпосередньо фінансувати "мирні дивіденди", використовуючи свої нафтові багатства, щоб зробити мир привабливою економічною пропозицією для сторін конфлікту.

Попередні висновки: на шляху до типології. Цей систематичний порівняльний аналіз демонструє, що не існує єдиної, монолітної моделі "тихої дипломатії" малих держав. Натомість аналіз виявляє існування щонайменше трьох чітких, цілісних та успішних архетипів. Швейцарська модель представляє "класичного нейтрала", що покладається на історичну репутацію та державну експертизу. Австрійська модель — це "інтегрований фасилітатор", що використовує свою позицію у великому блоці та свою роль як багатостороннього господаря. Норвезька модель — це "залучений партизан миру", що проактивно використовує синергію державних та недержавних інструментів. Ця систематизація їхніх відмінностей та подібностей створює міцну основу для побудови фінального розділу цієї роботи — формулювання загальних висновків, теоретичних узагальнень та практичних уроків для майбутнього посередництва малих держав. [17]

5.2 Фактори, що визначають вибір ніші та ефективність посередницьких зусиль

Вступ: від порівняння до пояснення. Попередній аналіз систематично порівняв "що" являють собою швейцарська, австрійська та норвезька моделі посередництва. Тепер ми піднімаємося на вищий рівень узагальнення, щоб пояснити "чому" і "коли": чому ці держави розробили настільки глибоко відмінні підходи, і коли ці підходи є ефективними? У цьому розділі буде доведено, що вибір конкретної посередницької "ніші" та її подальша ефективність не є випадковими результатами. Вони визначаються складною та передбачуваною

взаємодією двох груп факторів. По-перше, внутрішні детермінанти, а саме історична ідентичність держави та її інституційний дизайн, створюють потужну "залежність від попереднього шляху розвитку", що формує тип посередника, яким вона стає. По-друге, зовнішні контекстуальні фактори, включаючи специфічні характеристики конфлікту та панівний геополітичний ландшафт, зрештою вирішують успіх чи невдачу її зусиль.

Блок I: Детермінанти вибору "ніші". Разючі відмінності між швейцарським "чесним посередником", австрійським "будівельником мостів" та норвезьким "залученим миротворцем" є логічними наслідками їхніх унікальних національних траєкторій. Обрані ними ніші — це не взаємозамінні зовнішньополітичні "капелюхи", а глибоко закорінені елементи їхнього політичного ДНК.

"Гравітація" історичної ідентичності та політичної культури. Фундаментальна філософія зовнішньої політики кожної держави є продуктом її унікального історичного шляху. Ця глибоко вкорінена ідентичність створює гравітаційне тяжіння до певного типу міжнародної ролі.

Швейцарія: Швейцарська ніша універсального "чесного посередника" є прямим і неминучим наслідком зовнішньополітичної ідентичності, що кувалася століттями. Постійний, збройний нейтралітет — це не просто політика, а основа її сучасної державності, священний принцип, що дозволив багатомовній, багатоконфесійній нації згуртуватися та вижити серед конфліктів великих держав Європи. У сучасну епоху ця історична ідентичність створює потужний імператив: щоб залишатися актуальним, нейтралітет має сприйматися як корисний. Тому надання "добрих послуг" та неупереджене посередництво є найбільш логічним та послідовним способом операціоналізувати та виправдати свою ключову політичну ідентичність на світовій арені.

Австрія: Австрійська ніша регіонального "будівельника мостів" визначається подвійними силами імперської спадщини та необхідності часів Холодної війни. Її нейтралітет був прагматичною угодою заради суверенітету, а не глибоко вкоріненим філософським вибором. Це прищепило гнучкий,

недогматичний підхід. Її постімперська ідентичність, позбавлена статусу великої держави, але зі збереженням глибоких культурних та історичних знань про Центральну та Південно-Східну Європу, природно орієнтувала її фокус на найближче сусідство. Членство в ЄС згодом надало рамки для реалізації цієї ролі, перетворивши Відень із самотнього форпосту між Сходом і Заходом на впливовий центр у найпотужнішому політичному блоці континенту.

Норвегія: Норвезька ніша "залученого" миротворця є ідеологічно зумовленою, випливаючи з політичної культури, просякнутої соціал-демократичними та гуманістичними традиціями. Віра в міжнародну солідарність, діалог та соціальну справедливість, у поєднанні з історичною діяльністю її протестантських місій, створила схильність до активної глобальної залученості. Подальший приплив нафтових багатств забезпечив фінансові засоби для перетворення цієї ідеологічної схильності на міцну та стійку зовнішньополітичну стратегію. Норвегія діє як миротворець не для того, щоб захистити історичний статус, а щоб проєктувати свої основні цінності на світову арену. [8]

Інституційний дизайн як "коридор можливостей". Якщо історична ідентичність надає проєкт, то інституційний дизайн буде власне механізм зовнішньої політики. Усталені інститути кожної держави зміцнюють обраний нею шлях, створюючи "коридор можливостей", який робить певні дипломатичні інструменти легкодоступними, тоді як інші залишаються поза межами досяжності.

Швейцарія: Рішення професіоналізувати свої посередницькі послуги шляхом створення спеціалізованих державних структур, як-от Відділ безпеки людини (ВБЛ) та Експертний пул, зміцнило її ідентичність як формального, експертного посередника. Ця інституціоналізація створює високонадійну, державоцентричну "внутрішню" спроможність, ідеальну для надання формальних "добрих послуг" та технічної підтримки, що визначають її нішу, але менш придатну для заперечуваної, високоризикової взаємодії із забороненими групами.

Австрія: Десятиліттями триваюча стратегічна інвестиція в перетворення Відня на провідного господаря для міжнародних організацій інституціоналізувала її роль як фасилітатора багатосторонньої дипломатії. Її зовнішньополітичний механізм розроблений для роботи з ООН, ОБСЄ та МАГАТЕ та через них. Цей "запозичений" інституційний дизайн є надзвичайно економічно ефективним і надає неперевершений доступ, але він також робить австрійську дипломатію залежною від порядків денних та процедур цих зовнішніх органів, зміцнюючи її нішу як надавача платформи, а не як незалежного ініціатора.

Норвегія: Унікальна модель "трьох стовпів", яка інституціоналізує синергію між державою (МЗС), її агентствами з розвитку (Norad) та активним сектором НУО, є ключем до її ролі "залученого" миротворця. Ця децентралізована, гібридна структура забезпечує гнучкість, можливість правдоподібного заперечення та багатосаровий доступ, необхідні для участі у складних внутрішніх конфліктах. Це інституційний дизайн, ідеально пристосований для довгострокової, високоризикової "тихої дипломатії".

Блок II: Фактори, що визначають ефективність. Хоча внутрішні фактори визначають тип посередника, яким стає держава, зовнішні фактори значною мірою визначають її ефективність у кожному конкретному випадку. Успіх посередницьких зусиль залежить менше від іманентної переваги однієї моделі над іншою, а більше від "стратегічної відповідності" між посередником, конфліктом та ширшим геополітичним контекстом.

Характеристики конфлікту. Спираючись на теорію посередництва, викладену в Першому розділі, емпіричні кейси чітко показують, що природа самого конфлікту є первинним детермінантом успіху.

"Зрілість" конфлікту: Єдиною найважливішою передумовою успіху, що стосується всіх трьох моделей, є наявність "взаємно болісного пату". Найбільш разючий урок з кейс-стаді полягає в тому, що навіть найвправніший посередник приречений на невдачу, якщо конфлікт не "дозрів" для вирішення. Успіх у Колумбії був можливий, оскільки і уряд, і FARC дійшли висновку, що не можуть

перемогти військовим шляхом. І навпаки, катастрофічна невдача в Шрі-Ланці була зумовлена наперед, щойно уряд, з новою міжнародною підтримкою, вирішив, що має життєздатний військовий шлях до повної перемоги.

Тип конфлікту: Різні моделі краще підходять для різних типів суперечок. Державоцентричні, формальні моделі Швейцарії та Австрії є високоефективними для міждержавних конфліктів або багатосторонніх переговорів, де ключовою вимогою є довірений, нейтральний майданчик та професійна фасилітація (напр., переговори щодо ядерної програми Ірану). Багатошарова, гнучка модель Норвегії, з її сильним компонентом НУО, має виразну порівняльну перевагу в асиметричних внутрішніх конфліктах, де головним викликом є побудова довіри та встановлення каналів комунікації з недержавними збройними групами (напр., ОБП, FARC).

Геополітичний контекст та позиція великих держав. Жодна мала держава не діє у вакуумі. Їхні посередницькі зусилля вписані в ширший геополітичний ландшафт, і позиція великих держав та ключових регіональних акторів часто слугує остаточним арбітром успіху чи невдачі.

Кейс-стаді демонструють, що ефективність Швейцарії та Австрії часто залежить від мовчазної згоди або активної підтримки великих держав. Їхня роль у переговорах щодо Ірану була можлива лише тому, що держави P5+1 потребували нейтрального та професійного майданчика. Вони досягають успіху, коли їхні "добрі послуги" слугують інтересам консенсусу великих держав.

Для Норвегії, залученого члена НАТО, рівняння є ще більш прямим. Її найбільші успіхи припадали на конфлікти, де її зусилля були узгоджені з, і часто активно підтримувалися, Сполученими Штатами (Осло, Колумбія). Її найбільша невдача, у Шрі-Ланці, частково була результатом геополітичного програшу та нездатності заручитися підтримкою ключового регіонального гегемона, Індії. "Міст до Вашингтона" є одночасно і ключовим активом, і потенційною вразливістю, що робить підтримку США майже необхідною умовою для успіху її великих ініціатив.

Синтез: формула "стратегічної відповідності". З цього аналізу випливає загальна пояснювальна модель ефективності посередництва малих держав. Успіх не є функцією наявності "найкращої" моделі, а досягненням "стратегічної відповідності" між трьома змінними. Це можна виразити у вигляді формули:

Ефективність = Внутрішні активи посередника × Відповідність характеристикам конфлікту × Сприятливий геополітичний контекст. Ця формула постулює, що успішний результат є продуктом одночасного виконання трьох умов. По-перше, посередник повинен володіти правильними Внутрішніми активами (специфічними інструментами, репутацією та експертизою, що походять з його історії та інститутів). По-друге, ці активи повинні Відповідати характеристикам конфлікту (специфічним потребам "зрілого" і часто специфічного типу конфлікту). По-третє, посередницькі зусилля повинні відбуватися в межах Сприятливого геополітичного контексту, де великі держави та ключові регіональні актори є, щонайменше, поблажливими, а в ідеалі — підтримуючими.

Таким чином, успіх досягається на перетині цих трьох факторів. Це пояснює, чому Норвегія досягла успіху в Колумбії, але зазнала невдачі в Шрі-Ланці, і чому універсалістська модель Швейцарії є високоефективною для певних завдань, але менш ефективною для інших. Ця модель "стратегічної відповідності" надає фінальний аналітичний інструмент, необхідний для переходу від порівняльного аналізу до загальних висновків та рекомендацій цього дослідження. [24]

5.3 Оцінка стійкості моделей у контексті сучасних викликів міжнародній безпеці

Вступ: "кінець канікул" – дипломатія в епоху турбулентності. Епоха після Холодної війни, період, який часто описують як "канікули від історії", створила унікально сприятливе середовище для "тихої дипломатії" малих держав. У світі, що характеризувався ліберальним консенсусом, верховенством міжнародного

права та відсутністю екзистенційної конфронтації між блоками, ролі "чесного посередника", "будівельника мостів" та "залученого миротворця" процвітали. Ці канікули тепер остаточно закінчилися. Повернення жорсткої геополітики, позначене інтенсивною конкуренцією великих держав та відповідною кризою багатостороннього порядку, створило новий і турбулентний міжнародний ландшафт. Цей розділ проведе "стрес-тест" трьох посередницьких моделей, стверджуючи, що цей парадигмальний зсув створює фундаментальний, а в деяких випадках і екзистенційний, виклик для їхніх основних припущень та операційної життєздатності. Використовуючи війну в Україні як суворий лакмусовий папірець, цей аналіз оцінить стійкість кожної моделі та спрогнозує майбутнє "тихої дипломатії" малих держав в епоху поновленої поляризації.

Виклик I: Повернення конкуренції великих держав. Визначальною рисою нової ери є системне суперництво між Сполученими Штатами та їхніми союзниками з одного боку, та ревізіоністською Росією і зростаючим Китаєм з іншого. Це не просто конкуренція за інтереси, а дедалі більше ідеологічна та "цивілізаційна" боротьба. Ця глобальна поляризація фундаментально роз'їдає простір для неупередженої дипломатії третіх сторін, оскільки сама ідея нейтральної, "проміжної" позиції стає політично та морально сумнівною.

Швейцарія: Вплив на швейцарську модель є найбільш глибоким і прямим. Роль "чесного посередника" ґрунтується на сприйнятті абсолютної неупередженості та рівновіддаленості. У конфлікті, подібному до українського, який на Заході подається як однозначний випадок агресії проти самозахисту, збереження рівновіддаленості широко розглядається не як принциповий нейтралітет, а як моральне зречення. Тиск "обрати сторону" є величезним, як ззовні від партнерів, так і зсередини від власного населення, що ідентифікує себе із західними цінностями. Це б'є в саме серце швейцарського бренду, створюючи кризу ідентичності: чи можна бути нейтральним посередником у конфлікті, який власне суспільство не розглядає нейтрально? Довіра західного світу підтримується демонстрацією солідарності, але довіра незахідного світу —

демонстрацією неупередженості. В епоху поляризації ці дві мети можуть бути вже несумісними.

Австрія: Для Австрії повернення конкуренції великих держав фактично спалило "міст" до Росії, який вона так ретельно підтримувала. Її ніша як Brückenbauer була життєздатною, доки ЄС та Росія, попри розбіжності, вели певний діалог та економічне партнерство. У нинішньому контексті ЄС перетворився на повноцінного геополітичного актора в прямій конфронтації з Москвою. Як лояльний член ЄС, Австрія тепер міцно стоїть на одному боці прірви. Тиск щодо повної солідарності з боку її партнерів по ЄС, особливо зі Східної Європи, різко зменшив її простір для маневру. Відень більше не може правдоподібно претендувати на роль нейтрального майданчика для зустрічей між Заходом і Росією; тепер він є невід'ємною частиною західної позиції, що робить його "міст" вулицею з одностороннім рухом, що веде з Брюсселя.

Норвегія: Нова геополітична реальність розв'язала центральний парадокс норвезької моделі, фактично усунувши одну зі сторін рівняння. Її ідентичність як "західного" актора була повністю консолідована. Як прифронтна держава НАТО, що межує з Росією, її основна роль повернулася до ролі пильного союзника. Це зміцнює її політичну вагу та вплив усередині західного альянсу, роблячи її більш важливим партнером для Сполучених Штатів та інших членів НАТО. Однак ця консолідація остаточно зводить нанівець її потенціал діяти як посередник у будь-якому конфлікті з прямим виміром Схід-Захід. Вона більше не може переконливо претендувати на роль неупередженого посередника для акторів, які розглядають її членство в альянсі як її основну визначальну рису. [5]

Виклик II: Криза багатосторонності та ерозія міжнародного права. Малі держави отримують непропорційний вплив від міжнародного порядку, заснованого на правилах. Їхня сила полягає не у військовій могутності, а в силі правової аргументації та легітимності багатосторонніх інститутів. Нинішня криза цього порядку — позначена паралічем Ради Безпеки ООН, ослабленням ОБСЄ та кричущим нехтуванням міжнародним правом з боку великих держав — підриває саму основу їхніх дипломатичних важелів.

Австрія: Австрійська модель "платформної дипломатії" є найбільш вразливою до цієї тенденції. Її зовнішня політика побудована на використанні інституційної потужності організацій, які вона приймає. Але що відбувається, коли ці платформи паралізовані? ОБСЄ, наприклад, стала значною мірою неефективною через використання Росією правила консенсусу для блокування ключових рішень. Коли багатосторонній механізм ламається, цінність буття його господарем значно зменшується. Вплив Австрії слабшає, коли форуми, які вона надає, більше не можуть давати значущих результатів, змушуючи її шукати нові, більш гнучкі та менш формальні формати.

Швейцарія: Як ключова держава-депозитарій Женевських конвенцій та поборник міжнародного гуманітарного права, нормативна сила Швейцарії слабшає в епоху безкарності. Її роль як "охоронця закону" зменшується, коли наймогутніші актори світу порушують цей закон без наслідків. Вона може продовжувати виступати за порядок, заснований на правилах, але її голос ризикує бути заглушеним реаліями силової політики, перетворюючи її принципову позицію на, здавалося б, наївний ідеалізм.

Норвегія: Норвезька модель зазнає менш прямого впливу, оскільки її гнучкий, керований НУО підхід часто діє поза формальними інституційними обмеженнями. Однак загальне погіршення нормативного клімату для переговорів глибоко її зачіпає. Мирних угод важче досягти і значно важче імплементувати у світі, де міжнародно-правові рамки, які зазвичай їх підтримували б, ослаблені. Відсутність функціонуючої Ради Безпеки ООН для підтримки врегулювання, наприклад, робить будь-яку угоду більш крихкою і залежною виключно від тривалої доброї волі сторін.

Лакмусовий папірець: війна в Україні та реакції трьох держав. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році стало жорстоким лакмусовим папірцем, змусивши всі три держави зробити вибір, що мав тривалий вплив на їхній посередницький потенціал.

Швейцарія ухвалила історичне, парадигмальне рішення повністю приєднатися до санкцій ЄС проти Росії. Це був вибір на користь захисту

міжнародного права, а не традиційної, догматичної інтерпретації нейтралітету. Хоча цей крок був широко схвалений на Заході, він мав негайні наслідки. Росія офіційно внесла Швейцарію до свого списку "недружніх країн", фактично наклавши вето на неї як на потенційного посередника в конфлікті. Це єдине рішення поставило під сумнів майбутнє класичної швейцарської моделі, довівши, що перед обличчям великої європейської війни тиск на приєднання до демократичного консенсусу континенту був непереборним.

Австрія виконала складний акт балансування. Як член ЄС, вона приєдналася до санкцій, але як військово-нейтральна країна, відмовилася надавати летальну допомогу Україні. Посилаючись на економічну необхідність, вона також продовжує бути однією з останніх країн ЄС, що імпортують значні обсяги російського природного газу. Ця "розтяжка" була розкритикована деякими партнерами як напівзахід, тоді як Москва розцінила її участь у санкціях як ворожий акт. Намагаючись зберегти елементи своєї особливої ролі, Австрія ризикує бути сприйнятою як ненадійний партнер обома сторонами.

Норвегія не балансувала зовсім; вона повністю схилилася в один бік. Вона діяла як непохитна прифронтна держава НАТО, ставши ключовим постачальником енергії до Європи на заміну російському газу та одним із найбільших донорів гуманітарної та військової допомоги Україні на душу населення. Її роль є однозначною: вона є основним членом коаліції, що підтримує Україну та протистоїть російській агресії. Ця позиція повністю відповідає її ідентичності "залученої" західної демократії, але робить будь-яку потенційну миротворчу місію в цьому конкретному конфлікті абсолютно неможливою. [38]

Висновок: вердикт щодо стійкості та майбутнього "тихої дипломатії". Цей стрес-тест виявляє чітку ієрархію стійкості перед обличчям нової геополітичної ери.

Швейцарія: Класична нейтральна модель є найбільш вразливою. Її фундаментальна передумова неупередженості була серйозно, можливо, фатально, підірвана реаліями нової поляризації. Модель не просто вимагає

адаптації; вона вимагає фундаментального переосмислення, щоб вижити як надійний інструмент.

Австрія: Інтегрована модель є частково стійкою, але змушена зайняти меншу, більш обмежену нішу. Її майбутнє полягає в тому, щоб бути ще більш відданим "будівельником мостів" у межах ЄС та його сусідства, але її претензії бути мостом між геополітичними блоками втратили довіру.

Норвегія: Залучена модель виявилася найбільш стійкою в новому контексті, оскільки геополітичний зсув просто зміцнив її існуючу ідентичність як інструменту західного світу. Її ефективність як "трансатлантичного мосту" посилюється, але сфера її діяльності тепер більш чітко окреслена.

"Тиха дипломатія" малих держав не зникне, але її золота доба універсальних амбіцій минула. Майбутнє побачить стратегічний відступ від спроб глобального посередництва у суперечках великих держав. Натомість їхні ролі стануть скромнішими, спеціалізованими та нішевими: сприяння гуманітарним коридорам, посередництво в обміні полоненими, надання технічної експертизи на конкретних переговорних треках, як-от ядерна безпека чи продовольча безпека, і, що найважливіше, опікування "забутими" конфліктами в регіонах, що не потрапляють на радар великих держав. Посередник малої держави виживе, але як спеціаліст, а не як універсал.

ВИСНОВКИ ДО П'ЯТОГО РОЗДІЛУ

Проведений у цьому розділі комплексний порівняльний аналіз остаточно спростовує уявлення про "тиху дипломатію" малих держав як про однорідне явище, натомість розкриваючи спектр унікальних та глибоко детермінованих стратегічних моделей. Аналітичний шлях розпочався із систематичного зіставлення посередницької діяльності Швейцарії, Австрії та Норвегії, що дозволило виявити їхні фундаментальні відмінності у мотиваціях, стратегічних підходах та операційних інструментах. З цього порівняння дослідження перейшло на глибший пояснювальний рівень, встановивши, що формування

кожної моделі є результатом потужної "шляхової залежності", зумовленої історичною ідентичністю та інституційним дизайном кожної країни. На завершення, ці моделі були піддані "стрес-тесту" на стійкість до викликів нової епохи геополітичної поляризації, що дозволило оцінити їхню майбутню життєздатність та потенціал до адаптації.

Таким чином, цей порівняльний аналіз дозволяє сформулювати два ключові наукові результати, що становлять ядро даної роботи. По-перше, дослідження розробляє та обґрунтовує типологію трьох самобутніх моделей посередництва малих держав:

Швейцарія: Класична нейтральна модель "чесного брокера", що спирається на історичну репутацію та власну державну експертизу.

Австрія: Прагматична інтегрована модель "будівельника мостів", що капіталізує на членстві в ЄС та інфраструктурних перевагах Відня.

Норвегія: "Заангажована" модель "миротворця-союзника", що замінює нейтралітет на проактивно здобуту довіру та синергію державних і недержавних інструментів.

По-друге, дослідження виводить загальну модель ефективності "тихої дипломатії" малих держав. Успіх досягається не завдяки іманентним перевагам якоїсь однієї моделі, а за умови досягнення "стратегічної відповідності" (strategic fit), коли унікальні активи та інструменти посередника ідеально відповідають специфічним характеристикам "зрілого" конфлікту та не суперечать інтересам у сприятливому геополітичному контексті. Ця "формула успіху" пояснює, чому певні моделі є ефективними в одних умовах і зазнають невдачі в інших.

Погляд у майбутнє, сформований на основі "стрес-тесту", є тверезим. Повернення до жорсткої конкуренції великих держав та криза мультилатералізму ставлять під сумнів універсалістські амбіції, особливо класичної нейтральної моделі. Епоха, коли малі держави могли претендувати на роль глобальних медіаторів у ключових геополітичних протистояннях, можливо, добігає кінця, поступаючись місцем більш скромним, але не менш важливим спеціалізованим, "нішевим" ролям: фасилітації гуманітарних діалогів, участі в технічних треках

переговорів та посередництву в "забутих" конфліктах поза радарми великих держав.

Таким чином, завершивши теоретичний, емпіричний та порівняльний аналіз, ми маємо всі необхідні елементи для того, щоб у загальних висновках сформулювати остаточні теоретичні узагальнення, дати практичні рекомендації та окреслити перспективи подальших досліджень у цій надзвичайно актуальній сфері міжнародних відносин.

ВИСНОВКИ

Це дослідження продемонструвало, що малі держави відіграють унікальну та життєво важливу посередницьку роль у конфліктах ХХІ століття, реалізуючи її не через єдину, універсальну модель, а через самобутні стратегії "тихої дипломатії", що глибоко вкорінені в їхніх унікальних історичних ідентичностях та міжнародному позиціонуванні. Інтелектуальний шлях цієї роботи розпочався зі створення теоретичної рамки, заснованої на концепціях Нішевої дипломатії та теорії посередництва, що поставила під сумнів нехтування Реалістичною парадигмою суб'єктності малих держав. Спираючись на цей фундамент, дослідження продовжилося через поглиблений емпіричний аналіз Швейцарії, Австрії та Норвегії, завершившись систематичною порівняльною оцінкою їхніх сильних сторін, слабкостей та стійкості перед обличчям мінливого світового порядку.

Центральним висновком цієї роботи є формулювання чіткої типології трьох успішних, проте докорінно відмінних, моделей посередництва малих держав:

Модель 1: Швейцарія – класичний нейтральний "чесний посередник". Ця модель заснована на історичній репутації неупередженості та операціоналізована через професійну, державоцентричну експертизу. Вона пропонує універсальну, дискретну платформу для діалогу, але її опора на принцип абсолютного нейтралітету робить її дедалі вразливішою в епоху інтенсивної ідеологічної та геополітичної поляризації.

Модель 2: Австрія – прагматичний "будівельник мостів". Ця гібридна модель використовує повноправне членство в Європейському Союзі та унікальну дипломатичну інфраструктуру Відня. Це економічно ефективна стратегія "платформної дипломатії", вискоефективна у своїй регіональній ніші та в багатосторонніх форматах, але залежна від стану цих інституцій та консенсусу великих держав.

Модель 3: Норвегія – "залучений" миротворець. Діючи в межах альянсу НАТО, ця модель замінює нейтралітет на довіру, здобуту через проактивну,

довгострокову залученість. Її сила полягає в синергетичному використанні дипломатичних, фінансових та громадських інструментів, що представляє собою гнучкий, високоризиковий та ідеологічно мотивований підхід до посередництва.

Теоретичне значення цього дослідження є подвійним. По-перше, воно збагачує Теорію малих держав, виходячи за межі абстрактних концепцій, щоб продемонструвати конкретні механізми та стратегічні вибори, за допомогою яких успішно реалізується "нішева дипломатія". По-друге, воно слугує вагомим емпіричним спростуванням ключових положень Реалістичної парадигми, доводячи, що несилкові інструменти, як-от репутація, довіра, експертиза та інституційна легітимність, є реальними та ефективними валютами влади та впливу в міжнародній політиці. На практичному рівні, отримані результати пропонують вирішальні уроки. Для інших малих держав, що прагнуть до ролі посередника, це дослідження показує, що не існує єдиної "формули успіху"; ефективна стратегія має бути автентично побудована на власних унікальних історичних, інституційних та геополітичних перевагах держави. Для великих держав воно підкреслює, що "тиха дипломатія" малих держав є не конкурентом, а незамінним доповненням до офіційних мирних процесів, здатним відкривати канали та будувати довіру у способи, недоступні для більших, більш загрозливих акторів.

Це дослідження було закономірно обмежене трьома європейськими, заможними та демократичними кейс-стаді. Це відкриває перспективні напрями для майбутніх досліджень, включаючи порівняльний аналіз з іншими малими державами-посередниками, такими як Фінляндія, Ірландія чи Сінгапур, щоб перевірити глобальну застосовність цих висновків. Подальші дослідження могли б також вивчити вплив нових технологій на практику "тихої дипломатії" або глибше проаналізувати довгострокову еволюцію цих трьох моделей у тривалу епоху конфронтації великих держав. Зрештою, це дослідження вкотре підтверджує, що у світі, який дедалі більше визначається конфліктами, терпляча, творча та часто непомітна робота дипломатії малих держав залишається незамінним інструментом у прагненні до миру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Almid G. (2024) Norway's Foreign Policy in the Twentieth and Twenty-first Centuries URL: <https://dokumen.pub/norways-foreign-policy-in-the-twentieth-and-twenty-first-centuries.html>
2. Bailes, A. J. K., & Thorhallsson, B. (2012). Instrumentalizing the European Union in Small State Strategies. Journal of European Integration. URL: https://www.researchgate.net/publication/254230707_Instrumentalizing_the_European_Union_in_Small_State_Strategies
3. Bercovitch, J., & Jackson, R. (2009). Conflict Resolution in the Twenty-first Century: Principles, Methods, and Approaches. URL: https://www.researchgate.net/publication/37704823_Conflict_Resolution_in_the_Twenty-First_Century_Principles_Methods_and_Approaches
4. Bischof, G., & Pelinka, A. (Eds.). (1997). Austrian Historical Memory and National Identity. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781351315128/austrian-historical-memory-national-identity-gunter-bischof-anton-pelinka>
5. Brands H. & Gaddis J. (2021). The New Cold War: America, China, and the Echoes of History. Foreign Affairs. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-10-19/new-cold-war>
6. Carafano, J. J. (2002). Waltzing into the Cold War: The Struggle for Occupied Austria. URL: https://www.academia.edu/93559452/James_Jay_Carafano_Waltzing_into_the_Cold_War_The_Struggle_for_Occupied_Austria_College_Station_Texas_A_and_M_University_Press_2002_249_pp
7. Carvalho B. & Neumann I. (2015) Introduction: Small States and Status. URL: https://www.researchgate.net/publication/278938319_Introduction_Small_States_and_Status

8. Cooper, A. F. (1997). *Niche Diplomacy: Middle Powers After the Cold War*. Palgrave Macmillan. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-349-25902-1>
9. Corbin, J. (2012). *Gaza First: The Secret Norway Channel to Peace Between Israel and the PLO*. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Gaza_First.html?id=QC9vQgAACAAJ&redir_esc=y
10. Egeland, J. (2008). *A Billion Lives: An Eyewitness Report from the Frontlines of Humanity*. URL: <https://wfp.tind.io/record/6678>
11. Goetschel, L. (1998) *Small States Inside and Outside the European Union*. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4757-2832-3>
12. Goetschel, L. (Ed.). (2013). *Small States Inside and Outside the European Union*. URL: https://www.academia.edu/109773767/Small_States_Inside_and_Outside_the_European_Union
13. Goodhand, J., & Klem, B. (2005). *Aid, Conflict, and Peacebuilding in Sri Lanka*. The Asia Foundation. URL: https://www.researchgate.net/publication/242465214_AID_CONFLICT_AND_PEA_CEBUILDING
14. Henrikson, A. K. (2005). *Niche Diplomacy in the World Public Arena: The Global "orners" of Canada and Norway*. URL: <https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230554931>
15. Hey, J. A. K. (2003). *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior*. Lynne Rienner Publishers. URL: https://www.rienner.com/title/Small_States_in_World_Politics_Explaining_Foreign_Policy_Behavior
16. Höglund K. & Svensson I. (2009) *Mediating between tigers and lions: Norwegian peace diplomacy in Sri Lanka's civil war* URL: https://www.researchgate.net/publication/248981206_Mediating_between_tigers_and_lions_Norwegian_peace_diplomacy_in_Sri_Lanka's_civil_war

17. Hudson, V. M. (2020). *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory* (2nd ed.). Rowman & Littlefield. URL: <https://dokumen.pub/foreign-policy-analysis-classic-and-contemporary-theory-3rd-edition-1442277904-9781442277908-1442277912-9781442277915.html>
18. Ikenberry, G. J. (2020). *A World Safe for Democracy: Liberal Internationalism and the Crises of Global Order*. Yale University Press. URL: <https://www.amazon.com/World-Safe-Democracy-Liberal-Internationalism/dp/0300230982>
19. Ingebritsen, C., Neumann, I., Gstöhl, S., & Beyer, J. (Eds.). (2006). *Small States in International Relations*. University of Washington Press. URL: <https://uwapress.uw.edu/book/9780295985244/small-states-in-international-relations/>
20. Katzenstein, P. J. (2006). *Small States in World Markets: Industrial Policy in Europe*. Cornell University Press. URL: https://www.researchgate.net/publication/285932776_Small_States_in_World_Market_Industrial_Policy_in_Europe
21. Khasanov A. (2023) *Switzerland's good offices in light of the American hostage-taking in Iran (1979-1981)* URL: https://www.researchgate.net/publication/371883862_Switzerland's_good_offices_in_light_of_the_American_hostage-taking_in_Iran_1979-1981
22. Klem B & Sorbo G. & Goodhand J. (2014) *Battlefields of method: Evaluating Norwegian peace efforts in Sri Lanka* URL: https://www.researchgate.net/publication/280560443_Battlefields_of_method_Evaluating_Norwegian_peace_efforts_in_Sri_Lanka
23. Kreis, G. (2013). *Switzerland and the Second World War*. Routledge. URL: <https://www.routledge.com/Switzerland-and-the-Second-World-War/Kreis/p/book/9780415761222>
24. Leonard, M., & Shapiro, J. (2019). *The Age of Unpeace: How Connectivity Causes Conflict*. Bantam Press. URL: <https://www.coleurope.eu/age-unpeace-how-connectivity-causes-conflict>

25. Maass, M. (2017). *Small States in World Politics: The Story of Small State Survival, 1648-2016*. Manchester University Press. URL: https://www.researchgate.net/publication/324864902_Small_States_in_World_Politics_The_story_of_small_state_survival_1648-2016
26. Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. W. W. Norton & Company. URL: https://books.google.com.ua/books/about/The_Tragedy_of_Great_Power_Politics.html?id=sQcXRDD3w_IC&redir_esc=y
27. Müller, P., & Maurer, H. Austrian foreign policy and 20 years of EU membership: Opportunities and constraints. URL: <https://doi.org/10.15203/OZP.1574.VOL45ISS2>
28. Nünlist, C. (2017). *Neutrality for Peace: Switzerland's Independent Foreign Policy*. URL: https://www.researchgate.net/publication/314187290_Neutrality_for_Peace_Switzerland's_Independent_Foreign_Policy
29. Paffenholz, T. (2015). Unpacking the local turn in peacebuilding: a critical assessment towards an agenda for future research. URL: <https://www.jstor.org/stable/24523127>
30. Panke, D. (2012). Small states in the European Union: Structural disadvantages in EU policy-making and counter-strategies. *Journal of European Public Policy*. URL: https://www.researchgate.net/publication/233270305_Small_states_in_the_European_Union_Structural_disadvantages_in_EU_policymaking_and_counter-strategies
31. Phillips R.& Prinz W & Straub G. (2025) Understandings of neutrality and its origins in young Austrian adults. URL: https://www.researchgate.net/publication/390244061_Understandings_of_neutrality_and_its_origins_in_young_Austrian_adults
32. Rathkolb, O. (2010). *The Paradoxical Republic: Austria 1945–2005*. Berghahn Books. URL: <https://www.berghahnbooks.com/title/RathkolbParadoxical2nd>

33. Rubinson E. (2025) Holding the line: Austrian neutrality in the shadow of the war in Ukraine. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/00108367251327685>
34. Steinsson S. & Thorhallsson B. (2017) Small State Foreign Policy URL: https://www.researchgate.net/publication/313769977_Small_State_Foreign_Policy
35. Switzerland's Foreign Policy URL: <https://www.eda.admin.ch/countries/usa/en/home/switzerland-and/swiss-foreign-policy.html>
36. Thorhallsson, B. (2000) The Role of Small States in the European Union. URL: https://www.researchgate.net/publication/34485998_The_Role_of_Small_States_in_the_European_Union
37. Thorhallsson, B. (2018) The small state in international relations. URL: https://www.researchgate.net/publication/347591234_The_small_state_in_international_relations
38. Thorhallsson, B. (Ed.). (2021). Small States and the New Security Environment. Routledge. URL: https://www.researchgate.net/publication/348125929_Small_States_and_the_New_Security_Environment
39. Thorhallsson, B., & Wivel, A. (2006). Small states in the European Union: What do we know and what would we like to know? Journal of European Integration. URL: https://www.researchgate.net/publication/242600952_Small_States_in_the_European_Union_What_Do_We_Know_and_What_Would_We_Like_to_Know
40. Waage, H. H. (2004). Peacemaking is a Risky Business: Norway's Role in the Peace Process in the Middle East, 1993–96. Peace Research Institute Oslo (PRIO). URL: <https://www.prio.org/publications/7294>
41. Weiss, T. (2025). Foreign Policy Specialisation in EU Small States: Conceptualising and Analysing an Underexplored Practice URL:

https://www.researchgate.net/publication/395407708_Foreign_Policy_Specialisation_in_EU_Small_States_Conceptualising_and_Analysing_an_Underexplored_Practice

42. Zartman, I. W. (2001). The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments. *The Global Review of Ethnopolitics*. URL: https://thehagueinstituteforglobaljustice.org/files/sites/peacemaker.un.org/files/timing_ofpeaceinitiatives_zartman2001.pdf

43. Zartman, I. W. (2001). The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments. *The Global Review of Ethnopolitics*. URL: https://thehagueinstituteforglobaljustice.org/files/sites/peacemaker.un.org/files/timing_ofpeaceinitiatives_zartman2001.pdf

44. Zartman, I. W., & Faure, G. O. (Eds.). (2005). *Escalation and Negotiation in International Conflicts*. Cambridge University Press. URL: https://www.researchgate.net/publication/292356954_Escalation_and_negotiation_in_international_conflicts